

40
H. lit. P.

165

4° H. lit. P. 165

Phil. D. 165

215

m

Illustri et splendidissimo
De Schreber

4° Acad. Nat. Curiosor. Praesidi
hist. Nat. P. 165

Obtulit observantissime
Auctor.

Overkamp

INCLUTAE
LITTERARUM UNIVERSITATI
VITEBERGENSI
SACRA SAECULARIA
TERTIUM REDEUNTIA

RITE GRATULATUS

SCRIPSIT

CHRISTIANUS VVILHELMUS OVERKAMP

AA. LL. ET PHILOSOPH. MAG. MED. DOCT.

ORD. PHILOS. ADJ.

INEST NARRATIO DE CONSILIO CONDENDAE UNIVERSITATIS
STUDIORUM VITEBERGENSIS A DISSIDIO DUUMVIORUM
MEDICORUM VEL PROPECTO VEL CERTE TAMEN ADJUTO

GRIPESVVALDIAE
FORMIS ECKHARDTIANIS.

1802.

4° H. lit. P. 165

INCLUT

ITATISVINI UNIVERSITATI

VITBERGENSI

SACRA SAECULARIA

TERTIUM REDUCTUM

MACTO

1811

CHRISTIANUS WILHELMUS OYERMAN

AL. DE. ET. THEOLOG. MAG. DOCT.

ORD. PUBL. LIB.

DOCTORIBUS ET PROFESSORIBUS

EXCERPTIBUS

1811, MARTIO DE. ORD. DE. ORD. DE. ORD. DE.

STUDIOSI, THEOLOGICI & ORD. DE. ORD. DE.

THEOLOGICI, THEOLOGICI, THEOLOGICI, THEOLOGICI.

CHRISTIANUS

DE. DE. DE. DE. DE. DE. DE. DE. DE. DE. DE. DE.

ALMAE STUDIORUM MATRIS
ANTIQUAE ET ILLUSTRIS
UNIVERSITATIS LEUCOREAE
MAGNifico RECTORI
RELIGIOSIS
DIVINAE HUMANAQUE SAPIENTIAE
DOCTORIBUS ET PROFESSORIBUS
EXIMIIS EXCELLENTIBUS
MERITORUM FAMAEQUE CELEBRITATE CONSPICUIS

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

MUSARUM SACERDOTIBUS

GRATIARUM AMICIS

BONARUM LITTERARUM ARTIUMQUE

CUSTODIBUS ET DECORIBUS

FELICITATIS TEMPORUM

INEUNTIS SAECULI ACADEMICI

TESTIBUS AC PRAECONIBUS

LUCULENTISSIMIS FACUNDISSIMIS

SANCTOS DUCENTIBUS CHOROS

MUSEUM SACERDOTIBUS

CLAVARIUM ADHUC

BONARUM LITTERARUM ARTIUMQUE

CUSTODIBUS ET DECORIBUS

RELIQUIIS TEMPORIBUS

INVENIENS SARCULI ACADEMICI

TESTIBUS AC PRAECONIBUS

EXCULCENTISSIMIS FACUNDISSIMIS

SANCTOS DUCENTIBUS CHOROS

TABELLAM VOTIVAM

NULLO MUNUSCULUM CULTU

POSTIBUS TEMPLI OPEROSI

SUSPENDIT

CHRISTIANUS VVILHELMUS OVERKAMP

TABELLAM VOTIVAM

INSTITUTIONE CIVITATIS

POSTULATIS TEMPLE OPEROSI

CHRISTIANUS VII HELMUS OVERLAAN

Adspice, venturo laetentur ut omnia Saeclo.

Virg. E. IV, 52.

Quanto memorabilior graviorque Saeculi, cujus metam cursus factorum Inclutae Universitatis litterarum Vitebergensis attigit, omnis est memoria, tanto sanctior etiam omnibus et singulis, qui quidem universi generis humani summae salutis plurimumque valentis felicitatis, á bonarum litterarum artiumque, animum in primis, principem et meliorem nostri, á divina natura libatam, partem, perficientium, et primam eamque dulcissimam naturae commendationem habentium, severa, sapiente rectaque cultura profectae auctaeque, sensu aliquo gustuque imbuti tactique reperiuntur, (et indignus utique sit humanitatis amplissimis beneficiis, quicumque angustioribus contractionibusque se concludens finibus, non hunc erectior cogitatione animoque ipse complecti malit) ejusdem exacti Saeculi debet esse gratulatio. Cujus quidem honestae profecto pietatis hoc laetiora amabilioraque vel incitamenta vel argumenta etiam proposita nobis videmur habere, quo major et gratior undecumque adfulget spes et amplior meliorum temporum patet prospectus, ut his perfusus delinitusque sensibus optimus quisque et intelligentissimus, cum animi recti vi atque vigore, Saeculi instantis felicitatem laetissimus augurari et illustri huic arduarum severiorumque Scientiarum ac elegantiorum humanissimarumque litterarum Domicilio non modo, quod per se quidem admodum commendabile est, apprecari, sed certa demum persuasione, Deo volente adnuenteque, eventuram eandem plane confidere possit.

Abstineamus hic consilio dataque opera ab attingendo loco illo
usitato ac tralatitio, qui cum in communi ipsarum Scientiarum Artium-
que singularum arctissima societate ac qua continentur cognatione, et
mutuo implicata indissolubili earum copula, tum officinarum earun-
dem ex illa una finitima conjunctione apta nexaque comunione omni
cernitur, cum is vel á quocumque non expositus sit, vel de multo
praeclarioribus augustioribusque nunc quidem agatur. Sint sua certe aliis
Universitatibus litterariis, quibus excellant, superbiant adeo, invidenda
decora et ornamenta haud vulgaria; at habet tamen haec alma Leuco-
rea mater oppido multa praecipua et singularia ab ineunte inde aetate
sua ad nostram usque memoriam, quibus veri, recti, honesti, pulcrique
idoneo arbitro valde commemorabilis existit. Ac supersunt eheu!
profecto, post fugatas atras furias bellorum diuturnorum, cruentorum
et internecinorum, quibus Germania, acerbis, queis jactata misere
sanguine madens patria, fatis sic volventibus, lacerata et discerpta est,

Tela inter media atque horrentis Marte Virosque,
— — — en, quo discordia civis

Produxit miseros! en, quis consevimus agros! (a),
post deletas etiam bene multas latifundiis optimarum frugiferarumque
doctrinarum vel rudioris inscientiae vel haud satis tamen tersae, limatae
exafciataeque intelligentiae antehac adspersas et susceptas, atque adeo
impresas, haerentes sordidas dedecorosasque maculas, et exemptas in-
dignas foedasque labes, post dispulsa tum explosaque complurium le-
vium opinionum commenta et restituta confirmataque naturae judicia,
post munitam ad absolutionem rationis viam (b), post depulsa deni-
que speciosas haud paucas frequenter oberrantium, grassantium adeo,
vitiorum infamium catervas et cohortes, quae diu satis miseras turpiter
obsederunt terras, supersunt igitur adhuc multae humanitatis pestes, nec

Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,
in quibus si non prorsus oblitterandis et extirpandis, eorundemque
elementis eradendis, at minuendis certe tamen et infringendis, ac,
quan-

quantum humana licet cura, praesentis Numinis auxilio, tollendis, futura hoc felicior elaboret aetas.

O mihi tam longae maneat pars ultima vitae,
Spiritus et, quantum sat erit bona dicere facta.

Atqui haud contemnenda nimirum, immo egregia planeque eximia et omnibus laudibus á Germaniae civibus, fortunatis demum profecto, si sua bona intelligant iisdemque recte uti velint, excipienda, quid quod non perituris aeternae memoriae praemiis ut consecrata decoretur, dignissima est, quae in hac naviter diligenterque adhibenda opera, ad istud grande moliendum exsequendumque opus idonee comparata, cernitur mascula profecto et spectata splendidissimaque virtus illustrium illorum Virorum, qui et superioribus Saeculis, et nostra, quam vivendo transegimus, aetate, in isto divinae humanaeque Sapientiae Augusto Sacrario, cujus urbs Viteberga sedes est, suum ad eandem amplissimam rem contulerunt acerrimum studium et alacrem indefessamque operae industriam. Quorum omnium ac singulorum Coryphaeorum, Antesignanorum et principum Virorum merita multa, illustria, paene dixerim divina, de Religione á sordibus et ingenii humani commentis, mille modis pestiferis, repurgata, de litterarum optimarum, artium utilissimarum, agriculturae, opificiorum, denique omnium, quae ad generis humani cultum, in quo vera eaque sola hominum vis, dignitas et excellentia cernitur, spectant, incrementis laetissimis provehendis, si quis vero ea cuncta se ignorare omnino aut de iisdem certe addubitare, non erubescat profiteri, nae hunc —

Tros Rutulusve fuat, nullo discrimine habebo —
ad inficetam et rudem illiberalemque plebeculam, tamquam profanum, Musarum sacris obstrepentem, amandandum ac censu prohibendum merito ducamus.

Quis igitur societati festi effusiorisque gaudii, communioni amabili solennioris grataeque ovationis, plausus popularis probabilis, precum castarum, votorum piorum, auguriorum laetorum et rite

secundorum aut pudor, aut modus sit in Saecularibus Sacris tam carae almaeque studiorum matri ferendis? Nemo profecto, paullo erectior generosiorque,

in Pectore Sancto

Cui *Rectam* mentem *Musa Deusque* dedit,

εὐμβολος absque aliqua saltem, immuni manu, in sacri Aram conferenda farris pii et dapium particula vel adspargenda exigua salis mica, honestissimi certe studii et rectissimae voluntatis teste, nisi si quis suapte natura hebetior duriorque omnino vel jejunus illiberalisque opinator sit, *ἀπαθής* et *ἀδιάφορος* abeat aut medius omnino sit.

Neque vero nos Quindecimvirorum Reipublicae Romanae morem imitantes, quos ante ludos saeculares Populo suffimenta et fruges, rei sacrae faciendae causa, distribuisse accepimus, iustae debitaque pietatis publicae, et ad hanc Academiam Griphicam in primis pertinentis, vel argumenta vel incitamenta proponenda esse autumamus. Cui quidem amabili gratisimoque humanitatis officio dextre, diligenter studioseque profecto, quod ad Cives nostros litterarios attinet, explendo jam satis fecit intenta ad singula, quae umquam recte desiderare aut requirere possis, accurata cura Magnifici hodierni Universitatis hujus Rectoris, Illustris et Meritissimi *Weigeli*, cujus Viri honestissimi litterarumque ornamenti jacturam olim, absit diu triste omen! aegerrime ferat Respublica et universa et nostra in primis litteraria, proposita publice auctoritate Confessus academici exhortatione, hac parte perfuncti. At vel sic dabitur certe ei, cui contigit, ut in complurium doctissimorum hominum clarissimorumque Virorum, qui Vitebergam ejusque nobilissimam Scholam litterariam doctrina, virtute, fama denique et excellentium meritorum auctoritate sua ornarunt, illustrarunt, quorum alii vita jam perfuncti sunt (c), alii vero adhuc de Universitatis urbis illius totiusque Saxoniae et Germaniae auctibus, immo, quod verius curatiusque dicendum, de universis litteris provehendis earundemque fructibus augendis prae-

cla-

clare admodum mereri pergunt, notitiam usumque adinissus veniret, ut idem nec minus in communem laetitiae saecularis, acclamationum votivarum, pietatisque sinceræ ac simplicis societatem honestam ipse pro se veniat, et magnitudine ac amplitudine luculentissimorum beneficiorum divinorum universae Germaniae multisque aliis omnis Europae terris per hanc religionis et bonarum litterarum officinam, per hoc doctrinae salubrioris, castioris et ad vitae multivarios usus valentis affluentissimum emporium, praestitorum incensus inflammatusque, aliquam, etsi exiguam, communitatis horum rarissimorum Sacrorum partem, multis de causis ad se quoque pertinere non frustra putet, et sibi eam privatus utcumque vindicare satagat.

Adeste itaque omnes, quotquot Musarum Gratiarumque Sacris initiati estis, immo cuncti, qui vel Litteris, Sapientiae et Virtuti, suum, quem tantopere merentur, dignum honorem, nativum ingenuumque decus et pretium justum recte tribuere modo non dedignamini, — reliquos enim, ἀμύητους pariterque βεβήλους, á Sacris his Augustis, silentio sacro dignis nec inconditis vocibus interpellandis, arcere fas est, quos procul hinc esse jubemus, — εὐφημεῖτε, et male ominatis parcite verbis.

Τίς ὁδῶ; τίς δὲ μελάθροισ; ἔκτοπος ἔστω; στόμα δ' εὐφημον ἅπας ὁσιεύσθω.

Linguis omnibus et favete votis; Natalem colimus.
Profecto

Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

Ecce

Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo,

et incipient magni procedere menses.

Adgredere o magnos (aderit jam tempus) honores.

Οὗτος ἄρ' αἰώνων ἱερὸς σίχος ὤρενται ἡμῖν.

At tu Natalis multos celebrande per annos,

Candidior semper, candidiorque redi.

Itaque vota cum publice, tum pro se quisque, á sensuum penetrabilibus et relectis animorum imis recessibus ac ambitiosis latebris

pro-

profecta concipiamus, auguria secundi ominis capiamus, et quicquid unquam tantis tamque solemnibus, haud vulgo spectandis, non ludis, sed Sacris Saecularibus, Flacci, si quis sit, vatis Venusini saeculari aliquo carmine ornandis, dignum animis a doctrinae virtutisque frugis disciplina bene institutis munitisque complecti possimus, id omne almae benignitatis divinae memoria tacti incitique universe expromamus, castis denique adhibitis precibus omnis liquidae salutis et felicitatis sinceræ Auctorem supplices adeamus, pro universitatis generis humani, ad quam quippe instituti, conditi et servati auctique hujus Athenaei, et liberalissimorum ingeniorum, honeste utilissimeque alendorum provehendorumque Prytanei vere appellandi, uberrimus fructus pertinet omnino, pro Academiae ipsius, ejusque Domini et Altoris ac Nutritoris, Dei certe, Munificentissimi et Indulgentissimi Principis, Electoris Saxoniae Serenissimi, FRIEDERICI AUGUSTI, quem *Gloriam Saeculi* cives Ejus venerantur, Cujusque augustum nomen Religio, Virtus, ipse Phoebi chorus, omni posteritati traditum commendant, pro universae Saxoniae reliquarum Universitatum litterariarum Scholarumque illustrium perpetua salute, sarta incolumitate, integro rectoque vigore, ac inconcussa nullaque vicissitudinis temporum aut casuum iniquitate intercepta turbataque felicitate. Cum quibus omnibus quidem et singulis praeterea, ne vel alicui officii, quo obstricti tenemur, aut rectae, quam debemus, voluntatis parti defuisse videamur, nos praecipue una conjuncta suscipere decet fasque est, (dandum enim certe animo humano ejusque anteceptae informationi ac insitae, quae in omni sensu implicata infidet, indoli, ut, explorata aliorum felicitate, ad suam etiam illius modo metiendam aestimandamque continuo sponte feratur, cum id recte praesertim et ad honestos mores accommodare fieri existumandum sit, et fortunati utique habendi, quicunque sua intelligant bona) iusta castae pietatis vota pro nostri Athenaei patrii statu et in dies augendis procurandisque ejusdem incrementis, pro Summi Domini ac Regis nostri Augustissimi, GUSTAVI IV. ADOLPHI, — Cui nemo non eorum

rum, qui Illius tranquillo imperio parent, obsequii fide ductus, maxumae, quae vel in mortales cadere possit, felicitatis beatitudinisque perpetuitatem liquido precatur, et ut

Serus in caelum redeat diuque

Laetus intersit populo suo,

Hic amet dici Pater atque Princeps; —

tum pro Ejus in his terris Vicarii et Vice - Domini, Proceris Regni et Universitatis hujus Cancellarii Illustrissimi, Liberi Baronis AB ESSEN, integerrima Utriusque prosperitate et sorte beata, secundo consiliorum coeptorumque cursu ac eventu, salute exoptatissima, et, ut omnium summam faciamus, — destituit enim profecto pietatem oratio — fortuna manente et felicitate ea, quae sit omni invidia superior elatiorque, complexionis bonorum universe maximorum usu fructuque durabili. Quae singula vota auguriaque laetissima, ut candidissima sunt, ita rata eadem ut fient, Ille efficiet vel maxime, qui tuctur sapientiae benignitatisque summae stabili placidoque arbitrio

Convexo nutantem pondere mundum,

Terrasque tractusque maris coelumque profundum;

Qui terram inertem, qui mare temperat

Ventosum, et urbis, regnaque tristia,

Divosque mortalisque turbas

Imperio regit unus aequo.

Unde nil majus generatur Ipso,

Nec viget quidquam simile aut secundum.

Vos autem, Clarissimi Viri, Antiquitate et Nobilitate sua Inclutae Universitatis Vitebergensis Doctores et Profesores celeberrimi, meritorum laudatissimorum copia affluentes, Sacrorum Solennissimorum dignissimi testes iisque operantes Flamines, accipiatis hunc subitarium libellum, si ei quidem hoc habitu cultuque adeundi Vos, qui aures adhibere pote-

potestis, copiam feceritis, cum Ipsi Vestra significatione nobis auctores illius exstiteritis, piaae in Academiam Vestram, Manibus in primis Lutheri et Philippi velut Laribus aut Penatibus suis adeo venerabilem, voluntatis nostrae, et ejus, quo Vosmet observare colereque par est, simplicis officii summaeque humanitatis sensus indicem ac testem luculentum, qui etsi neque ab auctoris ingenio, neque doctrina, tamen á liberalioris, quem prae se ferre et spirare non erubescit, animi ingenuo sensu, Vestrae facili nec fastidiosae humanitati et amicitiae, quandoquidem ut hac apud Vos, honestissimos Viros et leniter indulgentes arbitros, nihil arrogantes gloriemur dederitis, commendabilis exsistat; qui quidem, cum paullo serior ad eos, qui tam facunda oratione solennium praeconium fecere, venerit, non tamquam acroamatum aliquis, cui corollaria dentur, sed horum umbra, silente jam Sacrorum strepitu, neque eadem, quod decet, interpellabit, immo vero salutabit modo dapiferos, et qui Chorum docuerunt, augusti rarissimique Sacri venerabiles Administros, quibus mandatis perfunctus, jussus propere subducere atque adeo surripere se elegantibus eruditisque oculis et acroasi eorum, quippe incomtus et parum unctus nitidusque, tum mox secessum aliquem repente petere, in quo abditus delitescat, memoriamque sui tamen aliquam, qua valde tenetur, apud eosdem, qui tam comes et faciles aditu, addo urbani, fuerint, relictam esse cupiat vehementerque optet.

At multa quidem, admodum multa profecto sunt, quae Universitas litterarum et studiorum Griphica Vitebergensi Universitati, antiquiori in primis tempestate et remotiorum ab hac nostra aetate temporum periodis, in acceptis refert et debere se gratisima eadem profitetur. Atque is erat locus, in quo tractando, et, si licuisset, excutiendo, nostram, hac singularis solennisque occasionis data opportunitate, qualemcumque operam versari et occupari, cum haec agitaremus, propositum fuit. Ut enim recte gratus sis acceptis beneficiis, multis praesertim magnisque, atque in aliis etiam hunc virtutis amabilissimum hominisque natura dignissimum sensum acuere possis, juvat et plurimum interest,

te benefacta et praecipuarum causarum momenta, quibus animus ad suis vel sensibus vel opera respondendum cieatur, ante tradita expositaque intelligere et probe percepta tenere, ne, faciem parum nec satis lucide praeferente intelligendi vi, impetu aliquo utcumque latus animus, vel alia memorabilia amplaque praetervideat, vel aliis denique suum non assignet locum et ordinem. Dignum praeterea fuerit et tempori reique ipsi accommodum, subinde, in his praesertim Solennibus haud vulgaribus, quod etiam in natalibus Principum et privatorum singulorum hominum recte fieri asolet, commemorando recordari beneficiorum illorum, quae per alios in nos conferre voluit divina benignitas, eademque ad suos auctores ita referre, ut cum principem fontem, á quo manaverint ista, recte colentes veneremur, simul tamen nec eorum minus, per quos translata ad nos pervenerunt isthaec bona, turpis animum indigne subeat parumque honesta oblivio. Verum subsequens aliquot horis hunc amplissimum et late extentum fundum diligentius prospicientibus et, antea quam peragraremus, eundem contemplantibus, jamque adeo opere coepto viam ingressis, tanta tamque opima oculis animoque praesagienti objecta est laetae segetis messis, ut quas potissimum aristas decerpere, quas, ne sarcina nimis gravescat, intactas relinquere praestaret, dubitandum omnino esset. Satiус itaque visum est, praesertim cum exiles tantum suppeterent, quamvis diligenter, at frustra, conquisitae, necessariae ad messem percipiendam suppellectilis instrumentorum copiae, ut demum aliquid tamen exiret, quod vel tantillum operae pretium faceret, idemque vero ut facillimorum arbitrorum, ita perspicacissimorum magistrorum et fundi hujus aliorumque plurimorum auctoritatem et usum habentium possessorum sagacissimorum, quales illi quidem sunt Viri, ad quos haec data est opella, acies oculorum eruditorum et subtile cum re conjunctum iudicium ferre posset, aliqua praeterea illorum, quae hic retractando commemoranda fuissent, jam olim á nobis alia occasione tradita expositaque et praecepta fere essent (*d*), omnem hanc igitur largissimam messem in aliud opportu-

nus commodiusque tempus locumque, si quidem Deus dederit, percipiendam rejicere. Animum praeter haec ita induximus nobisque persuasimus, ut haud vano augurio ducti aut temere susceptae fallacis opinionis irrita spe delusi et deliniti forte existumaremus, non id vel maxime nunc spectari, ut reconditam aliquam, quae in nostram non cadit tenuitatem bene consciam, doctrinam ostentes aut multo exquisitae eruditionis apparatu aliquod singulare arduarum scientiarum bonarumque litterarum princeps caput diligenter, accurate subtiliterque excutias, quod quidem, si á loco temporeque et ingenii ubertate ac vi datum sit, non modo non aspernamur, immo vero vehementer laudandum arbitramur; quin bonae potius voluntatis perspicuam et luculentam significationem, quamvis simplicem et nullis operose adhibitis vel subtilis ingenii artibus vel adscitis et in usum vocatis nitidae orationis calamistris comtam et venerum' elegantissimam ornata, suo apud doctos, bonos, honestos idoneosque et modestos certe, quae nunquam non copulatae censendae virtutes, iudices et arbitros haberi loco ac pretio.

Placuit itaque, inter alias occupationes et in tanta spatii paucorum dierum dati angustia, ex templo capere consilium, et rem, quae differri non posset, ita brevissime quidem exsequi, ut nec pietati nostrae defuisse, nec omnino sine aliqua tamen utcumque conferenda symbola, aut, si tanti videatur, munusculo litterario oblato discessisse, et sipario adhuc dimoto complicatoque, quod industrii fabularum actores facere non solent, ut in postremo sibi desint actu, nos vel in extrema parte et conclusione gerendi negotii suscepti defecisse, atque é scena praeter expectationem actutum nos furripientes sic parum apte abiisse videri possimus.

Ac cum originum nataliumque conditio vel singulorum hominum vel integrorum populorum, causaeque insigniorum apud hos rerum gestarum, et memorabilium magnarumque regnorum ac rerum publicarum conversionum, aut principia et prima initia aliorum communiter utilium et salubrium institutorum publicorum civilium, sole-

ant

ant singula certe aliquid habere, quo teneant, alliciant et vehementer ad se trahant rapiantque adeo cupidos veri studiosius quaerendi animos, ut non solum ad haec otiose et sine fructu, qui ad agendam vitam pertineat, contemplanda, verum etiam ad utilissime saepenumero et cum inde nato et ingenii et animi haud contemnendo auctu indagandas intelligendasque has causas incumbant; non á consilio et instituto alienum aut abhorrens duximus, immo vero commodum esse existumavimus, dictis paucissima quaedam ex universo hoc genere ad hunc singularem locum pertinentia subjicere addereque, et in amoenissimo hoc viridario, opere topiario, umbraculis pergulisque blande invitantibus, quas amoenae subeunt aerae, et aliis instructissimi horti,

clementia coeli

Mitis ubi, et riguae larga indulgentia terrae,

voluptatibus et deliciis relictis, — quarum hic copia manat ad plenum benigno opulenta cornu — areas omni reficiente narium copia et luxuriosa varietate herbarum pulcerrimarum confitas avidis oculis lustrantes, plantulas nonnullas tantum et flosculos, qui, etsi haud vulgares, nec quas omnis fert tellus, forte tamen proximi fuerint, lectos deripiendo decerpere, ad Aram Sacri candidam iisdem spargendam et impediendam; ipsi magis fragrantissimis voluptarii odoribus et oculorum blandimentis deliniti, quam eorundem usuram fructumque lectoribus, si qui futuri sint, humanissimis nunc impertituri et cum iisdem communicaturi, haud dubia spe, eorum indulgentiam hanc veniam inopiae temporis et praesidiolorum, quae nobis scribentibus praesto sunt, esse daturam. Quae cum ita sint, cognoscendi cupidis, (peritis enim haud nos scripsisse tenendum) omnem dicendorum rem causamque significare magis et adumbrare tenuibus nonnullis lineis remissa manu passim notatis, quod pictores et delineandi artis magistri primum facere instituunt, quam singularum partium aptam inter se formam totumque corporis habitum ad leges ac praecepta artis sic exigere et exprimere, ut vultus, in-

cesfus reliquaque appareant, et cuncta vita actioneque animata sint, aut tabulam adeo vivorum colorum luminibus sideribusque micantibus inductis distinguere ac illustrare, tum denique studiose spectandam proponere poterimus. Immo osium aliquot fragmenta, nervorumque rara et sparsa subinde fila, ac resolutae maleque hiantis compagis hinc inde disjecta fibrarum ramenta, carne cuteque florida haud vestita, quae cuncta alius certe, aut Apelles, aut Zeuxis, dispersa ordine suo digesta cogat, disposita copulataque coalescere faciat et numerose omnino vinciat ac absolvat, illi quidem reperiant, quae contueri et aequi bonique consulere haud graventur. En igitur, quae nunc adhuc prescius, neque tamen jejune nimis, dicendo in medium afferenda leviterque perstringenda habemus.

Antiquiorum itaque temporum, quae haud raro obscuritate aliqua involuta premuntur et incerta monumentorum fide laborant, ac in primis exeuntis Saeculi decimi quinti et incuntis sexti et decimi, sub cujus initia, quod vulgo notum, anno 1502. conditum est moenibus urbis Vitebergae illud Religionis et Sapientiae Augustissimum Templum, memoriam adhibentes et repetentes, causasque paullo curiosius diligentiusque quaerentes ac indagantes, quibus illius aetatis divinae memoriae Elector Saxoniae, FRIEDERICUS, qui in historiarum tabulis monumentisque meruit cognomen *Sapientis*, meruisset Idem non minus *Pii*, cum utrumque praeterea per se ita copulatum cohaereat, ut alterum ab altero sejungi aut divelli non possit, quibus igitur Is adductus fuerit causis harumque momentis, ut consilium instituendae condendaeque Universitatis litterarum Vitebergensis agitare, caperet exsequereturque, illarum varias satis dilucide perspicueque fidei incorruptisque rerum gestarum annalibus traditas commemoratasque accepimus, quas omnes, ut varias et diversas, easdem tamen alias ex aliis aptas nexasque mutua consensione et conspiratione eo valuisse reperimus, ut Principem hunc, excelso spiritu et numine propiore
Dei

Dei adflatum, ad novam suis in terris parandam et instruendam religionis, doctrinae bonarumque litterarum officinam Studiorumque Universitatem, moverent, incitarent ac perpellerent, Eidemque hoc saluberrimum et fructuosissimum, (cujus quidem rei eventum habemus testem luculentissimum omnemque dubitationem elevantem) suggere-
rent consilium ac tanti, ea praesertim temporis epocha, operis moli-
endi voluntate et studio acerrimo Eundem animarent.

Cujusmodi enim ista sint, quae hoc loco (cum libertate quidem recti constantisque judicii effundere, quae sentias, juvat et boni liberaliorisque est viri) crepent fere nobisque occinant, ogganniant verius, illi, quorum sinistrae et ineptae, á barbaris saeculis digna, nec nostris, nimium quantum saepenumero ab iis, qui videlicet his maxime beati sibi videntur, decantatis praedicatisque auctibus profectibusque apta vel ignorantia vel invidia profectae voces non raro aures moleste obtundere solent, de prorsus tollendis vel certe multivarie emendandis, reformandis hi quidem dicere amant, Universitatibus litterariis, quibus arroganter jactatis vel speciem utilitatis salntisque publicae praetendere non erubescunt, ut habeant scilicet, quo aliis parum gnaris fucum facere, et suam vel ignorantiam vel invidiam, vel denique, quod multo pessimum est, avaritiam, inde nimirum ad se quoque aliquid redire posse putantes, oculere et utcumque tueri possint, ea omnia profecto ejusmodi esse reperiuntur, ut si subacto, explorato limatoque judicio excutiantur et ad lydium veri, boni, honesti pulcrique lapidem exigantur, velut nubila ad orti solis coruscum jubar fugiunt, dispellantur dudum explosa, et efficaci ac divinae veri vi quantocius cedere cogantur. Legant mihi hi boni homines, qui neque ab ingenio, neque doctrina, neque bona liberalique et recta voluntate plerumque aliquid valent, si tanti illis sit, et si iidem aliqua vera, non vana ostentata, intelligentia polleant, legant hi itaque quo modo inter alios Vir, qui eas unus complectitur multivariae accuratae prom-
taeque doctrinae copias, quas ab ingenio unius hominis vix expectari
aut

aut posse aut debere videatur, idoneus profecto multoque praesertim rerum harum usu instructus subactusque iudex et arbiter, Georgiae Augustae, celebris illius et doctis hominibus valde affluentis litterarum mercatus, cum maxime Decus et Ornamentum Sidusque eximium, — cui vero non Illustris *Heynii* nomen hic ultro occurrat statim mentemque subeat? — quomodo is itaque unicus Vir, tanta sibi domestica, singulari et iudicii subtilitate et eruditionis non umbratilis copia et orationis nitore breviter quidem, quod locus voluit, sed vere, nerveose et accurate diligenterque Universitatum litterariorum causam egerit(e). Legant iidem, si velint et possint iudicare, quae alii doctissimi et principes nostrae aetatis, qui in his litteris earumque tradendarum disciplina habitant, homines honestissimique viri, de officinarum litterariorum, quas vulgo Universitates et Academias appellare usu invaluit, quales eadem hodie esse reperiuntur, cum suis adeo, quibus singulae pressae laborent iniquae fortunae difficultatibus, et multiplici, non ad scholae otiosam contemplationem et parum profuturam doctrinae ostentationem tantum, sed ad singulorum reipublicae ordinum fructum uberrimum comparato, usu et saluberrimis ex iisdem percipiendis omnium institutorum cum publicorum tum privatorum commodis, haud minus recte vereque, sine ira et studio, quod fas est decetque moratos adeo et causae fidentes Viros, senserint, quam graviter et eleganter eloquenti ac commentati sint. (f) Tum denique, nisi si mens laeva fuerit, et illis dicendum sit, quod est apud Ennium,

Quo vobis mentes, rectae quae stare antehac solebant, subito deflexerunt, de suo viderint iudicio, et turpiter — obmutescant atque de se confiteantur suisque criminationibus, quarum complurium nulla hercle sit sedes. Sed eosdem scilicet vitio creatos censores et Aristarchos male sedulos suo, in quo acquiescant, sensui relinquere praestat.

Alia sanior, salubrior et divinator mens fuit FRIDERICO, qui *Sapiens* usurpatur, *erecto ad supera, sectatori coelestium, devio caducorum*, ut

Ma-

Macrobius sapientis animum eloquitur, cum de sua condenda consilia agitaret conferretque Academia, nec intra consilia modo subsisteret ac contineretur, sed de eadem instituenda, ornanda augendaque studiosis sedulusque laboraret. Principis enim hujus Electoris, eo aevo etiam Septemviri titulo á numero Augusti Electoralis Confessus Senatorum Imperii Romano Germanici saepe insigniti et Praefecti Praetorio dicti, pectus, cum animus majus quiddam videret, egregiarum, sublimium et pulcerrimarum moliendarum rerum spiritu ita incaluerat, ut his perfectis veram immortalitatem in his terris adeptus sit, Idemque hac arte enifus arcis attigerit igneas et Ipse aetherias meritis invectus sit domos,

qua non exiguo facta labore via est, datumque Ei, haud adulate et auribus nequicquam aliquid dante aut assectante apotheosi, (cui universe apud ingenuum quémque, vel in Principe, nullus locus relictus esse possit)

lucidas
Inire sedis, ducere nectaris
Succos, et adscribi quietis
Ordinibus.

Neque vero Idem mentem ab operis instituti summa avocari passus est, ut tamquam ad metas haereret, sed ad princeps consilium omnia ita retulit, ut in singulorum inter se convenientia et ad commune bonum consensione et conspiratione admirabilis profecto cerne- retur omnium coeptorum et perfectorum concentus. Ecce tibi

Justum ac tenacem propositi Virum,
quem nil arduum

Mente quatit solida,
Idemque hinc

Vivet extento — aevo

et

et

Illum aget penna metuente solvi

Fama superstes.

Jam quot et quantis remotior, propior, nostra denique aetas caruisset amplissimis fructibus, nisi una summa divina virtus, quae mortalium rebus, cognitionis cultusque omnis auctibus incrementisque laetissimis, nunc majoribus illustrioribusque, nunc minoribus minusque conspicuis, provehendis tam sapienter, tam diligenter, tam varie, ut rectissime visum fuerit, prospicit, nisi eadem Principem illum magno, erecto excelsoque animo et consiliorum constantia ac gravitate eminentem efficacia sua excitasset, inflammasset adeo, ut grande hoc opus moliretur, cujus usus fructusque et mox et labentibus deinde annis ad universitatem generis humani totumque terrarum orbem pateret. Erectiorem profecto animum, qui á natura et disciplina informatus sibi recte in omni, quod sequitur, constet, et pectus á sapientia virtuteque bene institutum munitumque, eventa haec eorumque parva initia elementaque et vel exilia visa, á quibus profecta ductaque ista sunt, causarum stamina et principia venerabundis sensibus tactum, commotum perfusumque admirari oportet, et optimum quemque sua, quibus succedentibus illis adhuc fruitur, bona ad eorundem liberalissimum auctorem hujusque in terris delectos administratos industrios et diribitores certos atque fideles gratisimum referre et decet et fas est.

Hei mihi, quod nostro parvus in ore sonus.
Enimvero in his omnibus et singulis percensendis celebrandisque virtutibus facile tamen deficias vel

si tibi linguae

Centum atque ora fient totidem vocesque liquatae,
ut Hostiana apud Macrobius nostra faciamus.

Sed praeter consilium in avia nos paene abreptos esse in hac nostra brevitate proposita animadvertimus. Relinquamus igitur nobilissimum
hunc

hunc antiquitatis historiae locum aliis doctioribus peritioribusque hominibus ex traditis temporum rerumque gestarum monumentis et annalibus recte et subtiliter tractandum excutiendumque ac perpetuis nudis venustisque commentariis exponendum, omnem denique potissimum cum causis et eventibus, sensibus animisque dilucide graviterque admovendum. Nos autem in tanta festinatione nostra et otii difficultate, largissimae vel mesfis vel spicilegii ubertate intacta, in viam redeamus, ejusque compendiis quaesitis iter, quod instituimus, conficiamus absolvamusque, consilio principi aliquod tantum supplementum, idemque suum haud premens argumentum, subjicientes adjunctesque, hocque epilogo, non quidem doctiore, sed populari magis et ex ipsa re, in qua versamur, petito hanc omnem sollemnium nuncupationem concludentes.

Dicenda igitur adhuc quaedam de causis originis et natalium condendae almae litterarum bonarum, religionis cultusque populorum nutricis, Universitatis Vitebergensis, isque potissimum nunc nobis e reliquis delectus erat, in quo occupati moraremur paullisper, locus. Quarum causarum recensum universe quidem acceptum teneat habeatque legentium facilis voluntas, ita tamen, ut in postrema earundem maxime habitare voluisse videamur. Aditum vero ad causam omnemque hanc disputatiunculam sic instituemus et informabimus, ut, cum, vel ipso *Luciano* jam auctore, praecipuum sinceræ et simplicis historiae scribendae sit praeceptum et lex una omnium summa, qua agi fas, ut ne quid falsi et ex ingenio deprompti aut adscititii coloris quiddam admixtum eadem habeat, tabulariorum monumentorumque in iis reperiundorum genuinorum et memoriae proditorum haud corruptorum aut sublestorum Diplomatum, immo quae suis se commendent integritatis notis et insignibus, adstipulante fide explorata iustaque usi persuadeamus, argumentisque a philosophica, aut si placeat magis, pragmatica rerum expositione non abhorrentibus, de sollemnibus et iustis horum Saecularium tradenda confirmemus, secuti,

cum ipsae non ad manum forte essent fontium copiae, auctorem ducemque intelligentissimum et integerrimae explorataeque fidei Virum, Clarissimum *Grohmannum*, ejusdem Universitatis Profesorem celeberrimum meritissimumque, cujus quidem doctissimi Viri hoc major auctoritas apud omnes in tali causa esse debet, quod is omnibus subsidiorum copiis instructissimus ad ipsum, á quo haec omnia manant, caput sedens, multa praesertim ex divitiis scriptorum manuque exaratorum Diplomatum Bibliothecae *Ponikauanae*, quam hic munificentissimus rarique exempli Vir Universitati Vitebergensi legavit liberalissimeque scripsit, hausta tradiderit (g). Juvat et necesse est, rem omnem expediamus paucioribus iisque multo contractius, quam ipsa rei dignitas postulare videtur, dicendis, adventiciis asfumentis adjuventis nostram operam sublevantibus sustinentibusque.

Prior igitur illarum, quarum hoc loco nobis ratio habenda, causarum cernitur in significata propositaque Confesui et Consilio Electorum in Comitibus Vormiensibus anno 1495. Imperatoris MAXIMILIANI I. voluntate, ut Eorum quilibet ad condendam in suae ditionis terris Universitatem litterarum animum adjiceret, hancque sibi commendatam haberet curam operamque. Confirmatur id Diplomate seu Privilegio, quod Academiae Vitebergensi anno 1502, anno nempe conditae illius ipso auspicali, idem Imperator optimo jure et conditione impertitus est, quo additis causarum momentis edicit: „Cum inprimis ad hanc Rom. „Imperii sublimitatem divino auspicio propecti diligenter circumqua- „que prospicere debeamus, ut *scientiae et bonae artes ac studia liber- „ratia felicibus procesibus sumant augmentum*: ex quibus divinae sapientiae hausto fonte, subditi nostri et ad regendam Rempublicam „et reliquis mortalium necessitatibus providendum reddantur aptiores, „— ex certa scientia et motu proprio, ac de plenitudine regiae nostrae potestatis: Universitatem sive studium Generale et Gymnasium „in praefata civitate instituimus, ereximus, et tenore praesentium erigimus et instituimus.“ (h). Optandum vehementer nobis esse videtur

tur, ut id quidem otii jam suppeteret, quod huic ab imperatoria potestate profecto datoque Juri, et Ejus perspicuae litteris his publicis significatae voluntati, utcumque pro ingenii et doctrinae modulo illustrandis iisdemque publice constitutis cum aliis, praesertim avitorum Pomerniae nostrae Ducum in haud absimili, finitima potius, causa, consiliis contendendis sufficeret; sed per tantam urgendi operis festinationem id quidem nec licet, nec vacat.

Alia deinde causa capti de instituenda parandaque Academia Vitebergensi consilii fuit, insignis ille vehementioris amoris sensus affectusque, quo, tamquam impulsione aliqua, idem Sapiens Piusque Elector, FRIEDERICUS, aeterna memoria dignissimus, in Scientias bonasque litteras et liberalissimas ac honestissimas quasque artes ferretur, earumque utilitatibus, deliciis et lenociniis suavissimis captus teneretur; quem litterarum amorem circumspecta, prudens et diligens institutio ac disciplina accuratior excitaverant primum et in animum ut penitus descenderet insinuaverant, postea continua quotidiana consuetudo et perpetua summaque assiduitas studiorum Ipsius ita aluerant auxerantque, ut in Musarum et Gratiarum suavissimo contubernio non peregrinari interdum, immo numquam non versari ac plane habitare maxumae Illi voluptati esset. Quas quidem praeclarissimas et principali animo dignissimas virtutes pariter in historiarum monumentis eorumque non adumbratis indiciis ita exploratas confirmatasque legere possis, ut ad *Harduini* alicujus, aut *Humii*, perspicacissimi ceterum profecto Philosophi, aliorumque nonnullorum Pyrrhonismi historici vel simulatorum fautorum placita et acutulas contortasque conclusiones adcedendum sit, si iisdem nulla profecto cerula notandis signandisve, omni autem sensu veri probabili adstipulante, fidem tribuendam recusare aut vel addubitare parumper haud pigeat.

Ac sequitur alia eademque maxumopere probabilis initi consilii hujus et coepti perficiendi causa, quae á Principis Electoris, cujus nominis jam saepius honestissima elogio addito mentio á nobis facta,

FRIEDERICI, pietate et animo religionis haud simulato sensu imbuto, tacto, immo plane perfuso ducenda repetendaque existumari debet, et vere profecto ab hac generosa stirpe ducta est. Is enim egregiis utique ingenii animique dotibus instructus, et ad omnem, quod supra diximus, accuratae doctrinae virtutisque cultum et habitum prope divinum formatus ac utriusque praesidiis recte et admirabiliter munitus Elector, non, quod iis temporibus, docente historia, haud raro usu venisse traditum acceptumque habemus, vel vana temerariae stupidaeque superstitionis levitate multorum illius aetatis hominum ductus et velut contagione quadam *ἐνδεύας* contactus infectusque vel aliquo praesagio fallaci, omine aut ostento portentove miro atque insolito sic commotus perturbatusque, ut aditum religioni daret, vel denique per aegri velut somnium sibi oblata objectaque specie visove aliquo perterritus lymphatusque, anno 1493. iter in Palaestinam et ad tumulum, quem pia simplicitatis hebes opinio diu tulit, sacrum, quod idem nostrum divae memoriae BOGISLAVUM X. iniisse etiam constat, ambitiosius suscepit (i) eo consilio, ut aut istum terrae tractum Saracenorum imperio et potestati ereptum asfereret et in libertatem vindicaret, cum iisque pugnam manusque misceret, aut cuidam forte in Expeditionibus vulgo dictis Cruciatis equestrium Ordinum armigero similis, de visa sibi, si Dis placet, quam formae ejus pulcritudine ac fidere delinitus deperiret, vel Junone vel umbra illius, strenue ac egregie scilicet mereret infandumque falleret interea amorem, quod quidem Illi ineptos et male sedulos nonnullos, qui hoc satagunt, annalium centones, ad quod non statim acutius videntibus asiliendum est maculosum genus, falso et inique adsuere ac adfricare, indigne ferendum merito (h). Immo vero ut pios simplicesque animo conceptos sensus virtutisque arduae, quam sectabatur, studium vehemens hac quoque via proderet et proferret profusus; quae quidem inita agitatae diligenter morum probitatis ostendendae palamque faciendae ratio etsi aliquid utcumque labis, quod saeculi nostri accuratiori intelligentiae haud satis, parumque

adeo,

adeo, probari possit, adpersum habeat, á quo subactior excultae ad verum recte videndum ac judicandum rationis abhorreat usus, permultum tamen eadem excusationis á modulo cognitionis illius aetatis usque hominum ea tempestate haud infrequenti habere putanda est, nec parum adeo ad animi Principis illius formam habitumque idoneis aequisque sedentibus arbitris probandum et commendandam diligentioris severiorisque virtutis, neque á laborum neque molestiarum taedio abhorrentis refugientisque, expressam speciem valere posse videatur. Ac in promptu profecto sunt, quibus illustris exempli laboranti prima specie causae succurramus, eamque, quod fas est pietatemque memoriae gratam decet, recte et ex vero, nullis suspectae aut sublestae fidei argumentis usi, agamus.

Nam cum ipsa universa vitae sobrie sapienterque actae et ad intuendum imitandumque propositae, quam iniit divus FRIEDERICUS, ratio, tum vel in primis codicilli Testamenti, quos idem ille Sapientissimus Heros paullo antea, quam iter supra dictum ingrederetur, Torgaviae scribendos iussit, in quibus recti et excellentis profecto ac magni elatique animi vim atque vigorem non possis non agnoscere et liberalis generosique viri lineas, formam habitumque omnem expressa videas, fidem eorum, quae contendimus, ita luculentam praestant, ut de iisdem vel dubitare vel tantillum adeo haerere haud posse videamur. Juvat et attinet, ne longiores in tradendo simus, ipsa pugillarium Testamenti et formulae tabellarum verba, si qui forte in hac fere temporum antiquiorum obscuriori nec satis explorata et impedita ratione eorundem cognoscendorum cupidiores fuerint, adscribere. Ea vero haec sunt (l): „Nachdem wir aufs sunder Innigkeit vnd Andacht, „auch redlichen Vrsachen Vnns darzu bewegend fürgenommen haben, „mit Hilff des almechtigen ewigen Gottes vber mere zu ziehen, das „Grap Vnnfers Herrns Jhesu Christi vnd annder heilige Stette zu besuchen, haben wir zuuor Betracht und zu gedachtnus genommen, „Die Vnsicherheit des Lebens Inn diesem Jamerthale. Wann alles „mensch-

„menschlich geschöpfte nicht gewissers hat dann den todt, vnd nicht
 „ungewissers, dann die Zeit und stunde desselben, Nu dobey ange-
 „hen, das der Menschen, die von dieser Werlt vorscheiden, vnd bey
 „zeyten Ihrs Lebens yre selen selbst nicht haben Versorget, Bald vor-
 „geffen wird, Vnnd nicht tröstlichers vnd Bessers Im andern Leben
 „finden, dann Was sie Geistlicher schetze, mit Bestellung vnd volbrin-
 „gung Götlicher Dienst, auch vbung guter werke, gesammet vnnnd für
 „sich zuuor geschickt han. Darumb so haben wir vor Vnnserm aufs-
 „ziehen zur gerürter Walfart, hoch zu synnen genommen, Vnnfers
 „gemüths bewegnüs Vnnser Selen trost und Seligkeit Inn dem ewigenn
 „Leben zu emphinden, wolbedechtiglich mit gutem Wissen Vnnd Be-
 „willigen Vnnser Brüdere, Vnnser Testament gesatzt, u. s. w. — Dar-
 „nach schaffen wir Vnd ordnen, das man Zweyhundert und zehen
 „gülden Reinischer Jehrlichs Zins angewiesen enden Kauffen solle, da-
 „von soll mann sechs arme schüler zu Liptzk oder Erffurt Inn der Vn-
 „niversität eyner Ir iglicher Sieben Jare zu studieren Vorlegen mit fünff
 „und dreisfig Gülden, dieweil inn Vnnfers Bruders vnnnd Vnnfers Für-
 „stenthumen Kein Vniversität aufgericht würdet; u. s. w.

Quorum sententiam deinde confirmatam intelligimus his, quae
 Diplomati Edicti illius insunt, quod Elector, FRIEDERICUS Sapiens,
 antiqui officii magnique animi Vir, sua fratrisque sui Ducis JOANNIS,
 Constantis, qualis fuit, vere dicti, cum in agendis rebus perillustri-
 fuerit, cum quo ea tempestate auspiorum conjuncta societate Ernesti-
 nae ditionis terris praeerat, auctoritate, Vinariae anno 1501. datum,
 vulgandum et publice proponendum jussit, ut consilium suum, cum
 rerum antecessionibus causarumque, quibus adductus illud ceperit,
 gravissimarum momentis, condendae inaugurandaeque ad diem 18.
 mensis Octobris anni 1802. Universitatis Vitebergensis, Civibus suis
 omnibusque, quorum interesset, notum faceret, in quo auspiciu hu-
 jus litterarum mercatus in sacrum *Lucae* divo Evangelistae diem con-
 stituit, eodemque hoc publicarum litterarum monumento dilucide lu-
 cu-

culenterque haec quidem pronunciavit atque edixit, quibus animum suum pietatis studiosissimum aperte liquidoque admodum ac haud dissimulanter prodidit, quibus autem, temporis compendium facientes, adponendis supersedemus, ad fontem in Scholio subjecto laudatum amandantes (m).

Ac de eadem sic affecti et constituti animi principalis virtute hoc magis certiusque adhuc persuadebimur, si eandem in Confirmatione, qua Statuta Universitatis Vitebergensis deinde anno 1508. munire Eidem visum fuit, his verbis expressam legere et aliquanto curatius apud animum de illa statuere placuerit (n): „Gymnasium nostrum litteratorium „inquit, quod pridem *ad laudem Dei Optimi Maximi*, ad Clericorum „augmentum et communem studiosorum utilitatem instituimus cet.“

Videarene tibi magnificum animum Auctoris Statorisque, eundemque apertum, simplicem, firmum et causae, quam ageret, plane fidentem, neutiquam foeneum, his omnibus conjunctis ita reclusum videre atque cognoscere, ut ipsi paene reconditi illius recessus et meditullia pateant et in conspectum veniant? Nisi vero hominum etiam perspectae et exploratae multis in rebus variisque admodum modis fidei integritati ita invidiose dissidendum sit, ut semper aliquis male sedulae ac abjectae suspicioni locus tamen relinquendus esse videatur.

Sed traditis superioribus, quas commemoravimus, et quarum, quod vidimus, fidem verior et exploratior rerum memoria praestiat, causis, veniendum properandumque ad quartam eandemque proferendarum postremam, de qua, in talis tantaeque materiae copia, nobis nunc brevior pressiorque aliqua instituenda disputatio ita relicta est, ut capti angusti consilii Electoralis et perfecti Ejusdem ingentis operis antecessiones maxime probabiles vel omnino quidem intelligamus. Quae quidem causa quantilla, eadem nonnullis videri possit, haud parum tamen, nonnihil certe, ad exsequendam initi consilii rationem et opus maturandum contulisse, censenda utique esse videtur.

Velut unda fluminis, tepente Zephyri aura, vere novo, sereno coelo imminenteque luna agitata, medioque alveo hactenus librata, natura sua labens strepitus lenis murmure cum pace fertur seseque evolvit, eadem vero imbribus aucta et intumescens ac vento vehementius commota impetu majori ruit,

nunc lapides adefos,

Stirpisque raptas, et pecus et domos

Volvens una, non sine montium

Clamore vicinaeque silvae,

aut cum aliqua nivis molecula in summis hibernarum Alpium verticibus capitibusque ventilata vel solis tepore aliave leviori causa interdum cietur, moxque aucta globo torrentis in modum praeceps fertur, et cum sonitu ruit in campos, magnoque fragore avulsum montis volvit latus, obvia passim armenta immanesque feras silvasque trahit, et mole sua obruit vicos et pagos et urbes hominumque late edere solet stragem; sic salutari contra eventum, etiam divinum FRIEDERICI animum, ipsum et sponte sua jam facilem, etsi exigua per se res multo vehementius adhuc impellere et saluberrimo illius consilio rem tantae molis efficiendi, à pluribus ante natis causis profecto, haud parum momenti addere et adjungere potuit, cum universe minimis visis momentis maximas interdum fieri temporum rerumque inclinationes in omni natura exploratum sit confirmatumque. Ac nobis quidem in persequendo hoc loco ita versandum esset, ut eum, quantum fieri possit, ex monumentorum et rerum gestarum fide certa persuasaeque ductum excuteremus et argumentis in utramque partem disputatis vel ipsi plane conficeremus, vel aliis certe accuratius liquidiusque definiendum omnino relinqueremus. Sed instantibus festinandae per otii temporisque relictis difficultatem opellae, satius fuerit praestiteritque nunc, afferre modo ea, quae mox praesto sint, omittere, quibus rectius quaerendis indagandisque subtiliori opus sit scrutinio. Itaque hic tractandus argumenti locus non aut doctrinae historicae aliquam elegantiores copiam, aut diligentius iudicium, ad

ἀκριβείας criticae et τέχνης ἰσορροπίας praecepta exactum, habebit, immo ad nostri moduli rationem omnia potissimum revocantes, simplicem nudamque, neque tamen omnino jejunam et aridam, rei gestae narrationem tantum exponere constituimus, Ciceronem secuti, aliquo Tusculanarum Quaestionum loco, quem scribentibus non certa exemplo subjicit memoria, scribentem: „Hoc, ut potero, explicabo: nec „tamen, quasi Pythius Apollo, certa ut sint et fixa, quae dixerō; sed „ut homunculus unus é multis, probabiliora conjectura sequens.“

Res vero haec, de qua dicendum, ita gesta esse á plurimis locupletibus auctoribus traditur.

Ea igitur memorabili aetate Duumviros Medicorum fuisse accepimus, quorum alter *Martinus Pollichius*, á patria ejus urbe, in Franconiae finibus sita, *Mellerstadii* cognomen habens, alter autem *Simon Pistoris*, vel ad illius tempestatis morem paullo mutato ad formam sermonis latini nomine, *Pistorius*, Lipsia is oriundus, vocaretur. Ac ille quidem, *Martinus Pollichius*, trium, quas nominant, superiorum Facultatum Doctor, accedens ad rem publicam primum in Lipsica litterarum Universitate medicarum publice profesus est disciplinarum doctrinas, causarum publicarum universae nobilissimae civitatis Lipsiensis, quae ejusdem Academiae sedes ac domicilium est, agendarum, hoc est, Cognitoris seu Ecdici illius civitatis, quem Syndicum, nec male, vocare solenne est, munere simul functus; cura tum ei corporis Electoris FRIEDERICI *Sapientis* mandata fuit sic, ut Ejusdem Archiater esset, comesque longinqui itineris in Palaestinam anno 1493. suscepti asumeretur, in quo cum Principem illum gravi morbo conflictatum et in vitae discrimen adductum vindicasset servassetque, tanto majorem idem apud Hunc iniit sibi conciliavit gratiam, ut Is in aliis etiam rebus gerendis, consiliis illius libenter uteretur.

Sed alter horum duorum virorum, *Simon Pistorius*, Lipsiae, ut dictum, patre *Nicolao Pistorio* usus, primum in ejusdem Municipii Academia anno 1473. Philosophiae Magistri honoribus auctus, 1487. Medi-

cinæ Doctor creatus, 1488. Ordinis Medicorum Ascesor factus, tum in senatum Reipublicæ patriæ merito amplissimum cooptatus et Syndicus lectus, inde 1508. Pathologiae Profesor et Collegii majoris Principum Sodalis designatus, denique Profesoris Therapiae et Ordinis medici Decani provincia mandata ornatus, Electoris Saxoniae Archiatri dignitate auctus quoque fuit(o). Forte id tum aetatis fuit, quo, in confiniis certe ejus temporis periodi, dirae illius luis pestis, ad plurimas deinde terras serpentis, translatae diditaeque, quae tot hominum corpora ad nostra usque tempora multis modis nefandis turpiter foedavit et contagione sua bellis acerrimis ac internecinis graviolem, in medietullia ipsa virus effundendo saeviendoque, dolose blandequè inferre visa est perniciem, Europam invaserat et pervulgatior facta erat. Non fugit certe eos, qui vel historiae litterariae medicae, vel universe orbis factorum humani generis haud plane expertes sint, nos *Syphilitidem*, primum à *Fracastorio* ita pridem dictam(p), seu *Luem veneream* (male et inepte *Morbum gallicum* appellatam constat) intellectam velle, quam eandem ea, de qua loquimur, aetas etiam *Malum francum* haud magis vere vocare non indignabatur. Cujus turpis asperique[morbi, non ab *Urania* aut *Cytherea* junctisque Gratiis decentibus, sed *Paphia* aut adeo *Volgiva* *Venere*, terris inducti, (quamvis hos corpus animumque infuscantis et pesum dantis morbi natales à se alienos esse, aliis frustra persuadere cuperet olim notus et variam fortunam expertus *Huttenius*,) causas, ortum, progresum, auctus, faciem mutatam, diversasque, quibus Protei modo in scenam prodiit, deleterias formas habitumque et comitatum aliis aliisque temporibus omnem, medendi denique variam, quam succedens sibi aetas instituit, viam et rationem, diligentius nec sine permagno cognoscendi intelligendique fatalis et tetri mali fructu, si qui perspicaciores et haud vulgaria tantum dictata ac commentariolos sectantes cognoscere velint, eos quidem, cum hujus rei longius tractandae ratio à consilio et instituto nostro aliena censenda sit, eos igitur amandamus remittimusque ad principes, qui satis facient, in hoc argu-

men-

menti genere viros, ex quibus honoris causa, quod fas est, laudamus in primis, praeter caeteros, veros eximiosque artis magistros, illustrem *Henslerum*, á Consiliis Status Regi Danorum et Profesorem Medicinae in Universitate Chiloniensi(*q*), tum celeberrimum et in his studiis versatissimum ac prope habitantem, *Grunerum*, á Consiliis Aulae Vinariensis sanctioribus et Medicinae Profesorem in Academia Jenensi(*r*), nec non Friedericianae Academiae egregium et clarissimum Medicinae et Botanices Profesorem, *Curtium Sprengelium*, virum ad has litteras natum factumque(*s*), denique *Suediauerum*, „von der Lust-„seuche,“ Parte prima editionis nuperrimae á Kleffelio, M. D., curatae a. 1799. ejusdemque *C. Sprengelii* notis utilissime locupletatae.

Disfidebant itaque tum inter se valde, quod fieri asolet, qui in tradenda faciendaque arte erant occupati viri, de luis morbosae pestisque contagiosae varie interdum incedentis, ac nonnumquam sic perforatae larvataeque ut vel alias ementiretur aegritudines, tandem remedii quandoque impatientis, origine, natura, indole genioque, tum causis, phoenomenis singularibus nondum satis explorati mali recte et ad naturae exemplar definiendis, adhibenda denique, quae maxime adcommodata esset medela. Longum foret et á praesenti consilio ac vacationis nostrae iniquitate abhorreret, haec altius á stirpe repetere(*t*). Itaque fere acrior vehementiorque etiam dissenso sententiarum de hoc artis loco exstitit et coorta est inter *Martinum Pollichium* et *Samuelem Pistorium*, communis urbis cives et ejusdem Universitatis Lipsicae Profesores, quorum etsi utrique libere suo iudicio in doctrinae partibus utendi copia recte facienda esset, eosdem tamen studiis animisque hactenus, iis nil quidquam intercedentibus, conjunctissimos collegas et communis salutis procuratores esse oportebat decebatque. Sed res secus, ac debebat, gesta cecidit evenitque. Disputationum enim, quaestionum, disceptationum non modo contentio eademque aequabilis, et lenior placidiorque discessio aut contradicendi acrius studium, quod tamen veri communi consilio sobrie quaerendi animi-

que modeste sibi temperantis finibus contineretur, fuit, sed simultatum, inimicitiarum, altercationum, litium, rixarum denique et conviciorum ea vehementior graviorque incensa et excandescens exarsit ira, fervor, acerbitas tandem, ut in apertum veluti bellum res erumperet pugnaeque improba turpisque existeret, nec modo ingeniis sententiisque aut sermonibus libellisque, sed etiam sensibus animisque adeo á se plane distraherentur, et cum neuter alterius criminationes satis diluere posset, á veritate potius desciscerent, nec eorum disfidium, sed verius discidium esset dicendum.

Quae quidem ineunda mutua opera excutiendarum et constituendarum controversiarum in Scientiarum et disciplinarum latifundiis earundemque componendarum ratio, etsi ab illa veri quaerendi, videndi investigandique rectiori via, quam ipsa animi humani natura, cupiditatum et perturbationum impetu stimulisque nimium quantum commovendi et á vero facile avocandi, rectioris elegantisque Philosophiae, quae divinarum humanarumque rerum subtiliter et acute quaerendarum scientia sit, castiorisque morum doctrinae, praecepta, atque adeo ipse cultioris politiorisque vitae modus ac formula, tradunt habentque, sejuncta, abhorrens et, haud scio an, parum horum vel monogrammatibus consentiens reperiatur, tamen ei haud dissimile, immo adfines, nostris etiam temporibus, saepenumero in Republica litteraria, quae debebat esse ut doctrinae et sapientiae liberalioris, ita perpetui huic adhaerentis comitis, virtutis in primisque modestiae et vacuitatis ab animi perturbationibus cum iudicii libertate conjungendae copulandaeque, magistra et exemplar, ingratum spectaculum oculis usurpari, oppido dolendum (u).

Itaque horum, de quibus in his narrandis sermo, virorum alter, *Poëlichius*, doctissimus suae aetatis homo, et qui antiquiorum litterarum doctrinae liberaliora praecepta severiori studio imbiberat, eademque recte percepta tenebat, unde etiam vel ob eruditionis copiam specioso *Lucis mundi* nomine ornabatur, Arabismum sui temporis solennem

nem princeps in Germaniae oris strenue oppugnabat, et, quod credendum, in Recitationibus auditorum suorum circulis *Leonici* de lue venerea opus maxime commendare coeperat; alter autem, *Pistorius*, haud minus eruditionis medicae copiis divitiisque instructissimus, cum is quidem in Arabicae scholae magistrorum verba jurasset nec á disciplinae hujus placitis vel latum unguem discederet, discipulosque suos et doctrinae alumnos á novarum rerum cupiditate, studio et heterodoxia, quod agebat, eorum, qui graecorum medicorum doctrinae et praeceptis se addicerent eaque sequerentur, amplectenda studiosius avocaret, fortiter firmiterque se illi objecit et opposuit resistens, et velut pro aris et focis contendens adversas mascole tuitus est partes. Praeter alia hi ambo disceptatores inter se contendebant, cuinam in ordinandis infirmitatum differentiis classi et generi vel endemiorum vel epidemiorum morborum Syphiliticus sit adscribendus aut adsignandus morbus, et quae reliqua erant, partim digniora gravioraque, partim magis exilia levioraque (v).

Res eo tandem devenit et adducta fuit, ut uterque eorum conspectum alterius sibi inimicissimi non amplius ferendum et urbem academiamque *Lipsiensem* potius relinquendam ac in alias demum terras migrandum putaret. Simul vero uterque scientiarum litterarumque et vitae in primis academicae, multis quamvis laborum molestiarumque, si recte et naviter religioseque partes tuas iniqua etiam fortuna explere velis, taedio circumseptae, illis tamen, quas erectioribus ingeniis animisque affert habetque, liquidioribus liberalioribusque voluptatibus et deliciis captus delinitusque ita tenebatur, ut de nova quaerenda et collocanda fortunarum sede consiliis agitatis sollicitus Academiam quandam, quam doctrina sua et ore et scriptis tradenda ornaret, petere constitueret.

Consilium captum initumque duorum prior exsequutus est *Simon Pistorius*. Cessit *Lipsia*, et Universitati et urbi, emporio illi doctrinae artiumque honestissimo liberalissimoque, eximia doctissimorum hominum praestantia et praesidiorum litterariorum copia ac ubertate assu-

enti

enti et nulli in Germania secundo, in quo vel aetatem degere in felicitatis parte haud exigua ponendum sit, vale dixit. Quo primum deinde mox idem concesserit, manca illius vitae historia, in tot illius aetatis monumentorum lacunis et hiatibus, et praesertim praesidiorum per festinationis necessitatem et vacationis curtam facultatem non curiose nunc quaerendorum et excutiendorum vel auxilio vel usu destitutus vix satis definire ausim.

Id demum certum exploratumque traditum acceptumque habetur, illum Electori terrarum Brandenburgensium, vel JOANNI vel JOACHIMO I., *Nestoris* cognomen adepto, auctorem suaforemque exstitisse, ut ad condendam constituendamque Francofurti ad Viadrum litterarum Universitatem animum serio adjiceret, quod deinde anno 1506. perfectum absolutumque etiam fuisse, adjuvante *Pistorio*, constat opus (x). Cujus quidem rei et hujus in primis consilii agitati captique fama cum ad *Martinum Pollichium* perlata esset et ad aures illius accidisset, tum is vero aemulationis, ut credere fas est, stimulis igniculisque percitus exagitatusque, cui eidem quippe cura corporis Principis FRIEDERICI mandata aditus, ut sit, ad Hujus ineundam aucupandamque gratiam munitior atque facilius pateret, ad eandemque hoc melius adrepere in promptu esset, usus hac secundae occasionis opportunitate, ut in Ejus animum penitus se insinuaret, Dominum hunc suum et Saxonum Electorem, FRIEDERICUM *Sapientem*, extemplo incitavit, incitatum incendit, incensum inflammavit, moxque perpulit, ut, quo Is jam sponte sua causis supra commemoratis inclinaret et ipse facilis ferretur, Idem recenti quadam velut impulsione impetuque commotus atque percussus agitatum captumque pridem et perceptum de condenda, paranda instruendaque in suae etiam ditionis terris Universitate studiorum et litterarum Vitebergensi saluberrimum oppidoque frugiferum consilium tum actutum ex *Pollichii* auctoritate perficiendum et exsequendum fervens meditaretur molireturque acerrime, ejusdemque ipsius suaforis *Pollichii* arbitrato ac opera adhibenda in hoc gerendo arduo et praeclaro

negotio uteretur. Cesfit utique; quod haud difficile ad credendum, coeptum ex voto et de sententia *Pollichii Mellerstadii*. Factum itaque est, ut omnibus jam comparatis et instructis, divina praesertim moderante et suppetias ferente gratia, id quod luculento omnino indicio ipso inaugurationis impendentis die apparuit, Augustum illud omnis humanitatis, doctrinae, litterarum bonarum virtutumque actuosarum integri amabilissimi comitatus Sacrarium in ante diem 18. mensis Octobris anni 1502. ritu solemni festisque, quibus ea aetas in tali causa uteretur, caerimoniis dedicaretur consecrareturque, ita quidem, ut idem *Pollichius*, qui paullo ante ab Ipso Electore *FRIEDERICO Sapiente* primus novae Universitatis Rector recens designatus esset (γ), praesentium tunc omnium Doctorum et Profesorum comitatu stipatus ad aedem Capituli, in qua Musarum sacerdotes divinis religiosisque sacris ante operati rite grandis operis auspiciu facerent, deduceretur. Sunt, qui ad haec satis probabiliter tradant, *Pollichium* Academiam Vitebergensem ad exemplar et formam modulumque Universitatis Tubingensis, quae Bononiensem referebat, instituisse et comparantem adornasse; *Pistorium* vero in Francofurtensi instruenda, Lipsiensis Universitatis auctoritatem, habitum et instituta, ad Parisinae formulam cum Pragensi adcommodata, secutum esse.

Quorum traditorum singulorum fidem praestet vel unus idemque luculentissimus et locuples testis, illustris et post fata etiam, qui laudabiliter omnino commemoretur, dignissimus, *Joannes Carolus Vilhelmus Moehsen*, Collegii Medici in terris Borusorum Regis Supremi aliorumque antehac Sodalis et Archiater Regius, vir multis nominibus de litteris, in primis de historia medicinae litteraria, bene meritus, et cum arte facienda tum scriptis elegantissimis clarissimus et insignis ad laudem, cujus testimonium ad fidem dictorum faciendam ipsis illius verbis hoc quidem exemplo adscriptis adferre non poenitebit. Libri illius Viri, in quo reperiuntur paullo post efferenda, valde desiderati et curiosius varieque cum hic tum in vicinae urbis Sundensis biblio-

bibliothecis, at frustra, quaesiti cum copia in tempore facta non sit, eadem tamen á Clarissimo Vitebergenfium Professore, doctissimo meritisfimoque *Grohmanno*, hactenus ita jam mutuabimur, ut ea, quae huic dignissimo et in evolvendis his versatissimo viro tribuenda debetur, fidei auctoritate usi, nostra qualiacumque forte legentibus hoc loco referamus et superius narrata sic quidem satis, quod opinamur, muniamus et confirmemus.

Retulit hic doctissimus et integerrimus Annalium Universitatis Vitebergenfis idoneus Auctor Scriptorque locum illum ex *Moehsenii*, tractati in talibus causis versatique viri, excitato laudatoque libro, in Scholio ad calcem hujus scriptionis notato (z), quo is omnem hanc rem gestam causamque expositam complexus est gravissimus auctor, hoc quidem exemplo: „*D. S. Pistoris*, war Profesfor der Universität und „Syndicus der Stadt Leipzig. Er war mit seinem Collegem, dem *D. „Martin Pollich* in einen gelehrten Krieg gerathen, der in solchen „persönlichen Hafs und Feindschaft ausgebrochen, daß sie nicht mehr „mit einander leben wollten; sondern jeder dachte darauf, Leipzig zu „verlassen und eine Universität aufzusuchen, wohin er sich mit Ehren „als Lehrer begeben könnte, weil beyde das akademische Leben allem andern vorzogen. *Pistoris* schlug daher dem Kurfürsten JOHANNES die Errichtung einer Universität in Frankfurt vor. Wie *Pollich* „um diese Zeit Kurfächsischer Leibarzt wurde und hörte, daß *Pistoris* „im Brandenburgischen eine Universität anlegen sollte: so brachte er „den Kurfürst FRIEDRICH dahin, daß er auch eine Universität zu *Wittenberg* nach seinem Gutfinden errichtete, auf welcher er sich selbst „als ersten Rector einführen liefs. *Pollich* bildete die Wittenbergische Akademie nach der Tübinger; und diese war nach der Bononischen eingerichtet worden: *Pistoris* hingegen nahm die Leipziger „zum Muster, welche man so wie die Prager nach der Pariser angelegt hatte. Der Streit, welcher unter diesen beyden gelehrten Männern herrschte, war über die venerische Krankheit entstanden. Und „wenn

„wenn diese in der Welt nichts Gutes gestiftet hat; so hat sie doch eine
 „entfernte Ursache abgegeben, daß zwey berühmte Universitäten ent-
 „standen, und daß eine davon durch die Reformation einen großen
 „Theil des menschlichen Geschlechts von der ihnen aufgelegten Blind-
 „heit des Verstandes befreyet hat.“ Quibus subjiciens addidit illustris
Grohmannus, tam recte et diligenter quam sobrie et intellegenter ad-
 modum se in omni hac re tractans, praesertim in causa tali, de qua
 quidem illud etiam, *non liquet*, ut idem de permultis aliis vel judi-
 cationis longi subsellii, vel humani ingenii opera ex litterarum me-
 moria non plane evolvendis, sed ampliandis, rebus, pronunciandum
 est: „Ob diese Erzählung wahr ist, kann ich nicht entscheiden. In
 „jedem Falle aber ist es doch gewiß, daß *Pollich* den thätigsten An-
 „theil an der Stiftung der Universität Wittenberg gehabt hat.“

Nos autem neque pugnabimus leves cum omni illa causa, ne-
 que approbabitur tamen vel vehementer ac firme, utimur potius via.
 Equidem accedimus, in talis rei singularibus quibusdam, *Taciti*, histo-
 ricorum facile principis, subtili judicio, agentis: „Haec neque confir-
 „mare argumentis, neque refellere in animo est: ex ingenio suo quis-
 que demat, vel addat fidem.“ Itemque illis *Plinii* adstipulamur: „Ar-
 „dua res est, vetustis novitatem, novis auctoritatem, obsoletis nitorem,
 „dubius fidem, veris naturam, naturae suae reddere omnia.“

Has igitur praecipuas et singulares causas, hanc vere originem,
 hos certe natales conditae Universitatis Vitebergensis fuisse, satis qui-
 dem probabiliter traditum accepimus; illius vero Universitatis, quae
 á tenuibus initiis tracta profectaque, velut occulto primum crevit ar-
 bor aevo, —

nec tam praesentis alibi cognoscere divos —
 non multo post autem doctrinae publice communiterque utilis, litte-
 rarum et severiorum et elegantiorum, bonarum humanissimarumque
 artium, virtutis denique honestissimae integerrimaeque exstitit officina
 et magistra, cum saluberrima et fructuosissima, tum nulli suarum fo-

rorum studia aemulantium ac valde enitentium facile secunda, et vero etiam multis earundem, si utilitatis ad innumeros pertinentis magnitudine, praestantia et dignitate, finibus denique amplissime extentis, rem metiaris, profecto anteferenda. Certe

— haec tantum alias inter caput extulit —

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

At, simul heroum laudes et facta parentis

Jam legere, et quae sit poteris cognoscere virtus.

Itaque ex ornarunt, produxerunt, illustrarunt et splendidissimam fecerunt eam cultus vitaeque humanitate perpolitae Scholam, amplissimae, subtilis et accuratae promptaeque doctrinae suae vi et ἐνέργεια, disertis oris facundia et eloquentia, in qua saepe etiam lacerti essent, scriptis numerosis absolutissimisque, exempli tandem gravitate et efficacia, magni et omni memoriae grataeque posteritati prodendi, commemorandi, ad summam aetatem propagandi celebrandique Viri, Staupitii, primus Ordinis Theologorum Decanus (aa), Pollichii Mellerstadii (bb), Lutheri, Philippi Melanthonis (cc), Bugenhagii, nostras (dd), (ordinis et seriei vel temporis vel doctrinarum, quas singuli profesii sunt, rationem, in tanta principum doctissimorumque hominum multitudine, quae vel mole profecto obruat sua, nobis non habentibus aut studiosius diligentiusve attendentibus, aliquos tamen, ut mox memoria eosdem subjecerit forte, ex amplissimo catalogo et nube nominasse modo suffecerit) Calovii, Hülsemanni, Böschensteinii, Forsteri, Gödenii, qui antiquissima aetate jam Vitebergae *Jus publicum Germaniae*, usque ad *Conringium* deinde fere in Germania jacens et sepultum, docuit, Stubelii, Stolbergii, Hutteri, Zangeri, Coleri, Löscheri, Schrödter, Bucheri, Wokenii, Strauchii, Schurzfleischii, Taubmanni, Rhodmanni, Ziegleri, Leyseri, Bergeri, Sennerti, Alberti, Fabricii, Schneideri, Kunkelii, Stenzelii, Heucheri, Trilleri, Vateri (ee), Kirchmaieri, Weidleri, Hasii (ff), Hollmanni (gg), Bosii, Georgii, Mayeri (hh), Schuberti (ii), Hilleri, Kohlschütteri (kk), Chladenii (ll),

Zei-

Zeiheri (mm), Zeunii, Titii (nn), Reinhardi (oo), Tittmanni, Leonhardii (pp), Schulzii (qq), Krugii (rr), alii demum longe plurimi, eximia doctrina, spectata lumenque suum ostendente virtute, et illustribus meritis summi efferendi praedicandique viri.

Patet laetissima uberrimaque vix oculis emetiendi agri seges messisque, ex qua vel grana tantum aliqua colligere, vel calamos nonnullos decerpere vellereque nobis festinantibus et cursu celerrimo prope contendentibus datum credimus. Vacantibus melioribusque aliis agricolis, instantibus difficili quidem, at jucundo tamen coepto labori mesforibus eorumque diligentius haerentibus operis amplior facultas, habilitas etiam, concedenda et relinquenda sit, frugum fundi manipulos confertos et integra onustaque plaustra lento onere gravata in granaria et apothecas suas convehendi condendique.

Quorum igitur admodum multorum magnorumque et in illustri positorum monumento virorum insignis doctrina, virtusque excellens et famae celebritas, gloria denique non opinata aut fallax, tanta non multo post exstitit enituitque, ut eadem virtutes non solum angustis Academiae illius, cujus essent Doctores et Antistites, sinibus ac tamquam exedrarum spatiis continerentur, sed longe lateque proferrentur ac propagarentur, hique intelligentissimi et cum subtilitate judicandi tum disferendi instructissimi, summi homines, et scriptis limatissimis, et voce erudita, et auctoritatis gravitate ac constantia, et discipulorum ab illis profectorum praestantia, quorum permagna omnis ordinis facultas, frequentia et celebratio tanta fuit, ut ad hoc emporium et litterarum aliquem velut mercatum discendi causa liberaliora juventutis ingenia vulgo citatim confluxisse visa sint, omnis Germaniae oris totiusque Europae partibus ac sinibus non innotescerent modo, sed plane spectati splendidique existerent ac apud optimos quosque, et vero ipsos etiam terrarum rerumque Dominos, maxuma eorundem esset commendatio illique omni studio visendi et concelebrandi existimarentur. Subsellia et acroases eorum tanta doctorum

hominum adeuntium frequentia celebratas fuisse, vulgo satis ita constat, ut ad illorum auctoritatem ipsi primarii honestissimique etiam illius aetatis viri se conferre non dubitarent, eosque, omni liberali doctrina excultos politosque magistros, sibi principes et ad suscipiendam et ad ingrediendam studiorum rationem cupide et perpetuo quodam iudicio diligerent, ac vel inde maxime pateret et ad seros demum nepotes omnemque, utinam gratam semper, posteritatem summa eorum excelsorum felicissimorumque ausuum pertineret valeretque utilitas et fructus admirabilis incomparabilisque, quid quod, si dicendum omnino quod res est, incredibilis cursus ad omnem excellentiam, ducibus quidem illis heroibus, factus esse videretur. Quibus vero sic in agendo calentibus nec de statu suo umquam declinantibus contigit etiam, ut ad honorem, eundemque perpetuum atque constantem, non obrepfisse, sed cursu venisse dicendi essent.

Sed opprimimur paene, saeculorum decursum spatia animo complexi, numero et praestantia, excellentia denique, illorum doctrinae ac disciplinae accuratioris Auctorum et Effectorum, qui Studiorum, Scientiarum Interpretes, Litterarum Statores, in Germania certe, dicendi habendique, sic, ut abstinendum sit ab exsucco aridoque et nonnisi tenui ac exangui recensu meritorum eorundem persequendo, aliisque intelligentioribus eloquentioribusque per otii commoditatem et praesidiorum opportunitatem recte meritoque concedendum esse videatur, qui quidem ad doctissimos illos ornatisimosque homines, saeculorum omnium, atque nostrae adeo aetatis, exempla, non modo ornandos, ipsi enim se satis profecto suis praeclare gestis egregieque factis ornasse censendi, sed eosdem omnino nativo suo et ingenuo habitu tantum ostendendos et aliis proponendos, ad quos hi se componant eorumque cogitatione mentem animumque conforment, dare se velint, eamque causam vel demum suscipiant, vel certe tamen recipiant.

Atque, ut praetermissis continentibus temporum spatiis interjectis novissimam aetatem, quod vel ipse locus postulare videtur, attingamus,

ean-

eandem hanc doctrinarum et virtutum omnium palaestram ac reipublicae seminarium instructissimum ornatissimumque nunc cum maxime ut rectissime ita utilissime et augment et ornant et illustrant, exempla clarissimorum suorum Antecessorum splendide expressa secuti et suffragio studioque suo honestissimo aemulati omnino, in omni litterarum genere excellentes et nominis famaeque pervagatae celebritate splendidissimi meritisque amplissimi Viri, *Böhmeri*, *Eberti* (ss), *Schroekhii* (tt), *Wiesandii*, *Schleusneri* (uu), *Matthaei* (vv), *Wernsdorfii*, *Nitzschii*, *Grohmanni*, *Langguthii*, *Klügelii*, *Dresdii*, *Antonii*, *Weberi*, *Kreyfigii*, *Zachariae* (xx), *Henrici*, *Vogtii* (yy), *Asmanni*, *Chladenii*, *Schikurii*, quos quidem ex omni doctissimorum et intelligentissimorum Scientias celebrantium virorum, quos Vitebergense litterarum domicilium moenibus suis continet et in sinu suo alit fovetque, confesfu choroque dignissimo honoris causa nunc modo excitasse et juvat, et á libelli nostri circumscriptis finibus imperatum putari debet.

Verum quae et quanta, (attinet sane, ea significare quidem) per Deum immortalem, isti hoc antiquiori tempore instauratarum labarum Scientiarum Litterarumque renatarum saluberrima commutatio pulcherrimaque conversio, ingeniorum multis modis variisque artibus commovendorum, acuendorum et alendorum agitatio, incitatio, impetus denique fuit; quae exercitationes et curricula mentis, qui flexus aetatis; quantopere omnis rerum facies mire planeque mutata exstitit; quae innumerabilium eventorum et effectorum, eorundemque non opinatorum, vix credibilium etiam, series et admirabilis continuatio, ut alia ex aliis nexa et omnia inter se apta, colligata implicataque viderentur, se excepit; qualis doctrinarum concentus, quae varietas et vicisitudo rerum admodum memorabilis et ad studiose contemplandum proposita; qui rerum humanarum volventium circuitus et orbis et euripus ex eo tempore dieque procedente fuit. Vecors certe fit, sine sapore et turpiter stultus, atque adeo ipsum communem naturae sensum repudiasse censendus, qui vel ea non, ut qui maxime attonitus et defixus tueatur, admiretur, stupescat.

Eo.

Eorundem autem permagnam profecto, immo multo maxumam, partem sibi vindicat isthaec alma litterarum Leucorea mater. Tum vero praeterea

— Non haec nullis hominum fator — —

Observans oculis summo sedit altus Olympo.

Siccine igitur, ut unius tamen é plurimis, quippe quod causam, de qua cum maxime agitur, attingit, mentionem faciamus, haud admirabundi venerabimur perspicuam luculentis indiciis argumentisque in hujus quoque universae rei effectione proditam et demonstratam Dei immortalis sapientiam, quae, quod saepenumero in rerum humanarum dubiarum et inexplicabilium ancipite ratione, in inconstantia et vicissitudinibus casuum, manente nunc fortuna, nunc celeres quatiente pennas, in ipsa temporum iniquitate et difficultate, in populorum regnorumque perturbationibus, in cursu fatorum singulorum hominum ad ultimam usque rerum lineam, usu venire, ut quique maxime attenti prudentesque sunt, ita rectissime animadvertere solent, praesertim cum ipsi se quidem ad suas res revocant interdum, primum specie et suapte natura levioribus parumque, quae animum occupatum retineant, dignis visis rebus eventibusque, atque adeo iniquis et fatalibus casibus hominumque male feriatum et insignite improborum vel ineptis et temerariis vel calidis pessimisque consiliis, praeter omnium nonnumquam spem expectationemque, sic intelligentissime et tamquam cum provida circuitione ac moderatione quadam utatur, ut eadem singula conjunctaque tandem ocius serius maxime frugifera saluberrimaque existant, et cum perplexis singularibus mortalium rebus explicandis curiose optimeque consulatur, tum universitati generis humani longe lateque patentes fructus contingant et utilitates beatissimae? A qua quidem ratione cum nec rerum corporearum institutio dissentiat, quod diligentes in naturae notatione Physici recte docent, omnia profecto una consensione et conjunctione naturae constricta esse, nec a rerum intelligentium et liberarum complexu ac communitate eadem abesse recte existumanda est (zz).

Igitur docuere etiam hanc Summi Effectoris sapientiam non vano exemplo aut levi argumento, ut vel omnino rationis subtiliter et accurate quid cuique consentaneum sit videntis enucleateque quaerendo contemplantis et suos recte subducentis calculos absolutum munus nunc non in partes vocemus illaque nihil hoc loco utamur, demonstrarunt sed eandem Dei virtutem hi ipsi Academiae Vitebergensis nuper utcumque expositi natales traditaque rerum illius initia, quae, aliis adhuc causis accedentibus earumque gravissimis momentis adjunctis, à Dissidio Duumvirorum Medicorum illius aetatis, non vulgarium certe hominum aut circulatorum, in diversas partes discedentium et a se distractorum, ducta, atque adeo à simulatibus et inimicitiis, offensionibus, compellationibus irisque gravissimis et acerbissimis eorundem simul repetenda esse, supra narrando ostendimus ac demonstravimus.

Atque vero nos summam hanc et absolutissimam Dei Optimi Maximi virtutem, quae cum universe in accuratissime solertissimeque deligendorum accommodatissimorum ad consilia saluberrima sequenda praesidiorum et adhibendarum copiarum rectissimo et intelligentissimo perpetuo quoque est usu, tum eadem proprie in nostra in primis, quae tractata est, causa sane quam perspicue dilucideque apparet et argumenti sui vi, gravitate ac pondere ad animum permanente tam vehementer movet feritque, eam ergo nos toto pectore amplecti, riteque adorare, et vero etiam dignis laudibus gratiisque simplicibus celebrare, animorumque sensus et vitae ineundae agendaque rationem ac modum ad eandem composita referre, fas esse officiumque ducamus.

Equidem sentimus fere, nos paullo longius esse provectos; sed admirabilis compositio incredibilisque rerum traxit ordo. Itaque cum haec tamen omnis disputatio in tempus rite conferenda sit, ipsa, quibus eadem dicta, saecularia sacra jam fere agitata modum orationis facere volunt jubentque. Nos quidem his tenuiter exiliterque di-
cep-

cendis, et iisdem epilogo aut episodio adjungendo, vel communis pietatis vel humanitatis vel cultus et amicitiae nostrae officiis utcumque explendis haud omnino deesse voluisse videamur.

Antea vero quam absolvendi commentarioli omni causa perfungamur, libellumque ad excellentissimos Viros, sacrorum Auctores atque Interpretes liberalissimos humanissimosque, datum, qui animi sensuumque nostrorum significationem habeat, conficiamus et concludamus, denuo adhuc humanitatis honorisque causa adeundos compellandosque Vosmet, quippe eosdem illos, arbitramur, Solennibus, cum in urbem manusque Vestras venerint hae tabellae, non amplius occupatos et distentos, Magnifice inclutae Universitatis Vitebergensis Rector et reliqui omnes divinarum humanarumque litterarum Doctores, qui ingeniorum eximia praestantia et ubertate, doctrinae accuratae et incomparabilis prompta copia, domesticae existimationis apud cives laude, famae apud externos amplitudine, meritorum denique de humanitatis communi re litteraria et civili cum multorum tum illustrium gravitate, diu eadem doctrinarum virtutumque augurata spatia et curricula ornastis, augere et novis in dies incrementis provehere Ipsi elatioris animi nisu contenditis. Itaque cum optimis auspiciis ea geri censenda sint, quae pro rei publicae salute fiant, Vobis quidem coepti Saeculi academici exoptatissimi initia laetissima et faustissima non tam augurari, quippe captum jam sit salutis augurium, quam adprecari tamen, bona dicere verba, omnibusque votis decursus ejusdem, et quotquot annuente Numine erunt, quae hoc excipient, saeculorum temporumque felicitatem sollemnissime castissimeque á Deo expetere ac efflagitare, id vero et humanitatis et pietatis munus profecto commendabile esse videtur.

Contigit Vobis, Honestissimi Humanissimique Viri, ut post perpesos superatosque multos bellorum, aliarum calamitatum et discriminum, quorum tempestate Vestra et Academia et ejusdem sedes ac domicilium, varie jactata, concussa, afflicta, fracta et quasata denique fuerunt, casus, post illius aedis arcis, in qua Duumvirorum sacrorum

Emen-

Emendatorum, *Lutheri* et *Philippi*, Principum etiam Electorum immortalis gloriae, *FRIEDERICI Sapientis* et *JOANNIS Constantis* ossa condita quiescunt, per urbis obsidionem incendio absumtae ruinosam et miserandam faciem ac triste spectaculum, ipsis nostris oculis olim non sine aliquo sensu acerbiori usurpatum, post ipsius deinde contagiosi et asperi purpurae febris morbi nuper saevientem furorem, in quo etiam timidae ac trepidantes Musae fugam pararent, et aliqui ex Vestro ordine Viri excellentes, quamvis Aesculapius ipseque Apollo illis favens propitiusque fuisse existumandus sit, impetum illius contagionis pestisque haud ferre nec Libitinam effugere possent, post haec igitur aliaque graviora insolentis fortunae (sit venia his sobrie intelligendis dictis) saeva ludibria et naufragia, quibus emergere et enatare tamen datum, contigit Vobis, ut, reparata refectaque plurimorum acerba et iniqua jactura, quid quod nitori suo restituto inter alia monumento dicto atque adeo absterfo squalore elegantiori venustiorique eidem *εὐπρωὸς* ornato facie inducta, Felicitatis ineuntis novi Saeculi Interpretes luculentissimi, et jucundissimi futurorum temporum prospectus Praecones essetis ut disertissimi ita laetissimi. Vti haec ita contigerit felicitas, ut, Auspice et Adjutore Deo, inclutae Universitati Vestrae Vobisque ipsis, acerrimis et vigilantissimis illius Custodibus, propria eadem atque perpetua sit, et jam peractis bona jungatis fata, id vero vel ipsius universae salutis humanitatisque causa optimus et intelligentissimus quisque maxime velle vehementerque optare et de constitutarum rerum Vestrarum assiduo augendis incrementis liquido gaudere debet.

Ac Saeculi quidem felicibus oris prosperos haud defuturos, Summo fortunante Moderatore Ejusque ditione ac numine, succensus, id enimvero maximopere sperare, certa etiam persuasione augurari jubent Ejus Principis, qui divi Parentis, *FRIEDERICI CHRISTIANI*, Electoris, quo erepto ingentes Saxoniae spes cecidisse videbantur, augustum locum jam diu explevit haeresque paternarum virtutum exstitit excellentissimarum cellissimarumque, *FRIEDERICI AUGUSTI III.*, eximiae prin-

cipalesque animi virtutes, qui Serenissimus Elector cum olim imperium capesferet, exarsisse illo vatis Mantuani recte putandus est:

Te in antiquam virtutem animosque viriles

Et pater Aeneas et avunculus excitat Hector.

Cujus Domini ac veluti Genii Tutelaris Vestri, et ut celeberrimae Lipsicae, ita inclutae Vitebergensis Academiarum Altoris et Nutritoris Serenissimi, Indulgentissimi Munificentissimique, Vos ipsi in litterarum Vestrarum publicarum Sacrorum Solennibus indicendis datarum vulgatarumque significatione pie praedicatis, fortunam nihil habere praestantius, quam facultatem, animique excelsitatem nihil eminentius ac gloriosius, quam voluntatem litterarum studia earumque cultores ornandi atque augendi. Quod profecto Idem egregius Princeps nuperrimo Munificentiae et *ἐκτένειας* Suae erga Vos argumento et exemplo, ultro suppeditandis liberalissime sumtibus erogandaque haud parce de Suo Fisco memorabili et luculenta pecuniae summa, ad publica haec communium litterarum matris Vitebergensis Sacra Saecularia solenni ritu festisque cerimoniis agenda celebrandaque, ne quid inter universa, quibus omnes et singuli in illa *πανήγυρι* aestuarent quasi, vota, rarae hujus natalis diei festivitati et exoptatissimae felicitati deesse posset, perspicue omnino ostendere et declarare nimirum voluit.

In quibus omnibus divinitus datis diligenterque comparatis, id certe dolendum esse quidem videtur, eorum nonnullis, quorum nomen gratissima debet apud Vos omnemque posteritatem esse memoria, *Titius, Kretschmaris, Nürenbergeris*, aliisque viris non contigisse, quippe fato defunctis, ut Sacris et *ἐπισημασίαις* his interessent; quod idem de eximio et ad laudem insigni Universitatis Vestrae Evergeta, nuper illustri *de Ponikau*, viro optime merito atque rarissimi in litteras amoris affectus et animi liberalissimi, quo eam Scholam et Domilium humanitatis complecteretur, haud facile obvio exemplo, verissime nec sine *συμπάθει* dicendum. Sed simul tamen videmur cernere,

quo

quo illud certe valde levatur discesus eorundem desiderium, ut reliquos doctissimos homines et viros clarissimos, qui aut observantiae aut amicitiae significatione honorifice commemorandi essent, et quos nominasse perinde est ac laudasse, contrahendae orationis danda venia fileamus, verumtamen videmur gratisimo spectaculo laetissimi nobis vidisse medios inter festorum dierum plausus et jubila, conspicuum ac eminentem Senem annis meritisque gravissimum, gaudio honestissimo exultantem et pia pectore ab imo vota concipientem supplicemque ad Aram saecularem Numen poscentem, illustrem *Georgium Rudolphum Böhmerum*, Ordinis Medicorum totiusque Universitatis Vitebergensis Seniore, *Christiani Gottlieb Ludwigii*, Lipsiensis olim clarissimi Viri, cujus institutionis accuratae gratisimam post fata illius adhuc repositam servamus memoriam, et venerabilis *Joh. Aug. Ernestii*, Utriusque amicum. Cujus viri, de scientiis bonisque litteris, de re herbaria in primis et historia medicinae litteraria, colendis promovendis egregie et immortaliter meriti, praeterea ea rarior adhuc fere circa confinia duorum saeculorum Academiae suae, exeuntis ineuntisque, eademque valde laetabilis fuit felicitas, ut die novissimas Calendas Sextiles excipiente muneris sui Profesorii quinquaginta annis exactis rectissime, maximo cum fructu laudeque et fama apud externos comparata gesti festum diem agere posset, eundemque sic agere posset, ut ei nec tarda senectus debilitet vires animi mutetque vigorem. Qui quidem excellentissimus litterarum Doctor in hoc decurso semisaeculari muneris gravissimi stadio religiose semper curavit, ut suo officio et fidei satis faceret, neque umquam animo dimitteret, qua statione locatus, quo sacramento adactus esset, quae Eum Veteranum, ubi summus imperator vocaverit, stipendiorum militiae, si ita quidem dicere liceat, togatae praemia manerent.

Itaque acceptissimā hac et tempestiva oblata occasione non tantum adplausit jure Venerabili Seni vniversa Academia, quae gratulationum et votorum significationibus in gaudii illius communionem so-

cietatemque venire fas esse duxit, verum etiam Dominus, Princeps Elector Saxoniae, FRIEDERICUS AUGUSTUS, Musagetes, doctrinae, virtutis et meritorum Spectator ac Arbiter diligentissimus perspicacissimusque, hunc Civitatis Suae virum eximium Elogio laudis ornare et Honoris gradu eundem augere voluit. Quibus impertitis praemiis decoribusque cum, quanti faceret scientias litterasque et viros de iisdem recte beneque meritos, declarare et exemplum proponere voluisse Idem Humanissimus Princeps merito existumandus est, tum Suarum quoque excelsarum virtutum haud poenitendum atque adeo splendidissimum edidisse videri debet documentum.

Ut haec Tibi, illustris et cum aetate tum doctrinae animique virtutibus et meritis amplissimis Venerabilis Honestissimeque BÖHMERE, qui inter principes doctissimorum litteratissimorumque nostrae aetatis Medicorum merito numerandus es, illique Academiae Tuae, quam diu ornasti, et adhuc ore scriptisque, his nuperrimis etiam, illustras, multum diuturna et invidenda contingat fietque beatitas, á bonis quidem omnibus et intelligentioribus ita vere simpliciterque optandum, ut litterae Musaeque omnes, nisi Deo secus visum fuerit, discessum *ἐν Σαυατοῖα* sapiente viro digna et migrationem in beatorum insulas sedesque ac manentem Te olim in his laetissimam sortem jure suo Tibi invidere adhuc existumandae sunt. Nos quidem ita affectos sentire et calere non erubescimus profiteri, ut Summum rerum Effectorem precemur, velit Tuae Universitatis litterariae Tuique ipsius, Ornamenti illius, conjunctam salutem et incolumitatem, ac Utriusque sine offensione decurrendum stadium exigendumque omnis definiti temporis curriculum, cum praestantissimis, quae ornare ac beare quidem possint, bonis, nostris simplicibus condonare votis.

Sic itaque Alma et Incluta Vitebergensium Universitas litteraria non sine singulari efficacis Numinis praesentia condita dedicataque stetit; ita stat hodie praeclarissimarum virtutum insignibus ornamentisque

que splendide aucta, conspicua velut aliqua optimatum matrona inter nobilissimas sorores suas, harumque votivis acclamationibus nuper salutata; ac stabit denum eadem perpetuo euntium redeuntiumque temporum fatorumque fluentium volventiumque cursu feliciter, intemerato ad ultimam rerum lineam vigore, Deo in primis propitio Auspice, Tutore et Adjutore, haec optimarum litterarum artiumque liberalissimarum Officina, omnium politioris humanitatis partium et animi cultus, qui humanitatis cibus recte appellatur, Nutrix, divinae humanaeque sapientiae augustissimum munitissimumque Sacrarium, Triumvirorum Principum divorum, *FRIEDERICI Sapientis*, *JOANNIS Constantis*, *JOANNIS FRIEDERICI Magnanimi*, Auctorum, Effectorum et Moli-
torum Altorumque, consiliorum divinorum adhibenda opera Admini-
strorum, — quorum bene apud memores veteris fiat gratia facti —
Monumentum aere perennius, conditum, instructum ornatumque Opus
editumque Munus, ad omnem posteritatem parentumque nepotes no-
visimos, si quid bonorum valeant vota rataeque sint preces, perpetuo
augescens duraturum immortale.

Longaeva doctae gloria Palladis

Intaminatis fulget honoribus:

Et, annuente FRIDERICO,

Aurea saecula fluunt Camoenis.

Quid non futuri tempora saeculi

Innixa tantis praesidiis ferent? —

Atque

Atque

Talia saecula, suis dixerunt, currite, fuis
Concordes stabili fatorum numine Parcae.

Faxit Deus feliciter!

Ser. in Universitate Studiorum Gripeswaldensi mense Octobr.

A. C. сѣлѣцкѣи.

S C H O L I A.

(a) Versuum omnino, quibus perpetuitatem orationis memoriter nec satis expli-
cata recordatione subinde distinguere placuit, fundos et veluti haustus carmi-
numque, unde mutuo sumti iidem sunt, auctores, brevitatis temporisque
nostri causa, vix umquam laudandos existumavimus, nec metri quidem sem-
per ita curiosi fuimus, ut non hinc inde vel aliquid nostra incuria humana
laborare aut hiare et legibus poeticis non plane consentiens esse, re haud
amplius integra, ipsi animadverteremus; denique quaedam etiam non in car-
minis modum disposita collocataque apparere, ultro fatemur. Cujus omnis
quidem peccati veniam, quam petimus damusque vicissim, ab arbitrorum
sedentium facilitate exspectare licet, eamque professionem speramus nobis
apud intelligentes et aequos iudices ad excusandum suffecturam. Peritis au-
tem fontes indicare, ut necesse haud fuit, ita nec attinet, nec vacat nunc qui-
dem. Tempestivum tamen fuerit de versibus continuo ad calcem commentarioli
collocatis eamque exornantibus monere addereque, hos quidem mutuatos pe-
titosque esse ex elegantissimo tersissimoque Carmine saeculari sacris Universita-
tis Lipsiensis in Saeculi undevicesimi initiis celebrandis dicato compositoque
ab egregio Vate et Mercuriali Viro, *D. Augusto Cornelio Stockmanno*, Antec.
Lips. Tit. de V. S. et R. I. P. P. O., ne quid nobis inepte tribuisse aut ad-
scivisse videamur, quod ab aliis Viri profectum sit multo praeclariori vel
ingenio vel arte.

(b) Commodum hoc loco recte laudare Carmen venustissimum nitidissimumque, in
Musarum contubernio meditatam, quod habet profecto *decus* et *excultam* ali-
quam *elegantiam*, *b. Volgangi Reizii*, Lipsiensis nuper Profesforis, Camoenarum
antehac amici fontibus et choris, iisdem vero jam Musis desideratissimi
viri, animae qualem neque candidiorem terra tulit, inscriptum: *Saeculum ab*
inventis clarum; tum *G. S. Klügelii*, illustris ac de communibus litteris me-
ritissimi et principibus Mathematicorum nostri temporis accensendi Viri, Ha-
lensis Academiae Ornamenti splendidissimi, cujus voluntatis a pluribus inde
annis nobis contigit fructus gratissimus, *Adnotationes adjectas* subtili et accu-
ratae

ratae commentationi Reizii de prosodiæ gr. acc. inclinatione, edit. Wolfii; porro G. C. B. Buschii huc referenda Scripta, ut *Almanach* aut *Uebersicht der Fortschritte, neuesten Erfindungen und Entdeckungen in Wissenschaften, Künsten, Manufakturen und Handwerken*. Erford. VII. Part. huc usque, Ejusdemque *Versuch eines Handbuch's der Erfindungen*, cujus auctior editio hoc anno coepta est; nuperrime denique Bellermanni, Profesoris Erfordiensis, *Uebersicht der neuesten Fortschritte, Entdeckungen, Meinungen*, u. s. w. P. II. 1802; ut à nominandis aliorum virorum praestantissimorum, qui has vicissitudines et incrementa persecuti sunt, commendandis studiis, ut ill. Meuselii, deinde C. D. Beckii, Profesoris Lipsiensis, excellentissimi Viri, cui omnis historia, litteraria in primis pragmatice tradenda, et humanitatis amabilissimae politissimaeque litterae tot tantaque gratisimae debent, ac denique D. Jenischii, viri doctissimi, libro notissimo (*Geist und Charakter des 18. Jahrh. polit. mor. ästh. und wissenschaftl. betrachtet*. Berl. 1800. 1801. III. 8.) abstineamus. Nos quidem, ut animo statim occurrerit horum saeculi duodevicesimi nuperrimorum vel inventorum nobilissimorum vel progressuum et incrementorum laetissimorum vel institutorum saluberrimorum subjecta memoria, aliqua illorum nunc fere significabimus. Itaque nominanda quidem: haud satis celebrandum Jenneri munus insitionis variolarum vaccinarum seu tutelarium; initia et progressus electricitatis metallicaë, quae à Duumviris Galvani et Volta nomen habet, quo simul referenda Ritteri praeclara tentamina continuanda; ratio inquinati et effocti pestiferique aëris conclavium carcerumque et aliorum locorum ope vaporum acidorum nitroforum, in primis oxydatorum, et acidi salis oxydati, repurgandi, novandi et à contagione liberandi, à Guyton-Morveau et Smithio proposita, à Menzies, Odiero et Picteto confirmata; calculus Derivationis francogallorum Mathematicorum, de la Grangei et Arbogastii, quem nuper cum calculo differentiali contendit composuitque multae egregiaeque doctrinae vir, Hindenburgius, Lipsicus Profesor, hominum à pulvere et radio acutissimus; Telègraphia; Furcroaëi et Humboldi inventa chemica, posterioris etiam de notitia exemplorum naturae quaesita; Herschelii, Schröteri, Olbersii, coeli scrutatorum exploratorumque, — quibus contigit, aërias tentasse domos, animoque rotundum percurrisse polum, non sordidis naturae verique auctoribus — detecta; Rumfordii merita plura, magna, publica et civilia; Boltoni machinae vaporariae, magna facientes compendia; Chladenii, (Chladni) Vitebergensis doctissimi viri, Acustica, Musica, ingeniosa, sollertia; Hageri notarum Sinensium amplior enodatio, et Inscriptionum Persepolitanae cuneiformium, et vetustissimorum Aegypti monumentorum, à variis tentata interpretatio; spes summa Pestalozzianae disciplinae et instituendae formandaeque utilissime aetatis tenerae rationis, ipsius naturae

com-

commendationem habentis, auctoritate *Ithii* nuper munita, cujus quidem, quemadmodum initiorum et principiorum confirmationis *Olivieri* commendandorum, eventus succesusque vehementer desiderandus, erecte exspectandus, plausu laetissimo excipiendus; scholasticae rei forma, et via, et modus, varie multumque et ad fructum insigniter emendata, quod docet Ven. *Niemeyeri* „Ansicht der Teutsch. Paedagogik u. s. w.“; instituta cum Societatum humanissimarum, tum Scientiarum severiorum et elegantiorum Artiumque sellulariarum et Operarum popularium utilissimarum provehendarum, ut Londinensis, Hamburgensis, aliarum; universe orbis doctrinarum ad animi humani naturam, vim et notionem, ac materiae subjectae intelligentiam accommodatior methodus ordoque; alia praeter haec valde plura Scientiarum chemicarum, mathematicarum, physicarum, medicarum, notitiarum geographicarum ac geologicarum, philosophicorum et theologicorum ac politicorum decretorum initia, progressus, varietates, auctus, incrementa; ut tandem Francogallorum nobilissimorum doctissimorumque virorum, *Chaptalii*, *Bertholleti*, *Haüy*, *Villoisoni*, *Millini*, *Sylvestre de Sacy*, *Camusii*, *Carnoti*, *Augieri*, aliorum denique, pulcerrima et ad laudem illustria commentata reticeamus. Praefiscine profecto, nil quidquam nobis asumentibus aut aliquid vero sublatius speque temere praecepta opinantibus, liceat, non quaerendo, his reliquisque non amplius commemorandis erecto animo subicere:

Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas.

Neque abfimilem conceptam bonam spem alere videntur et *Tiedge* in Carmine *Urania* inscripto, et *Seume* in Carmine saeculari, alique. Magnae non minus utilitatis sit consuluisse iudicium celeb. *Grellmanni* in Ejus „histor. stat. Handbuch v. Teutschl. u. s. w.“ Th. I. §. 27 - 29. Gött. 1801.

(c) Ex quibus amicis et bene cupientibus olim Viris vel nunc tantum laudando suffragabimur *Titio*, seniori, excellentissimo illi meritisimoque physicarum Scientiarum Profesori, a pluribus Universitatibus litterariis valde expetito, de quo etiam *Sulzerus* tam magnifice sensit et de illius physicarum rerum doctrina tanta iudicia fecit; deinde *Zeunio*, graece in primis luculenter docto Viro; tum *Bosio*, juniore, huic celebris olim in Electricitatis fastis patris filio, immatura morte erepto. Sit illis terra levis!

(d) In nostra antehac, praeter alia, scripta editaque Commentatione, cum Solennia Concilii Upsaliensis a. 1793. agerentur, qua Universitatem Griphicam de doctrinae per Megalandrum repurgatae emendataeque auctibus valde meritam ita adumbravimus, ut aliquam fatorum ac vicissitudinum hujus Academiae partem, Vitebergensium rebus implicatam, traderemus et exponeremus, quem quidem libellum cum ab aliis; tum a *Iusti* et *Murfinna*, Cll. VV., honesti iudicii publicam commendationem acceptam habuisse recordamur.

(e) Intelligimus Programma illius laudatissimi et celeberrimi Viri, nuperrime de *Homero* etiam splendidissime meriti, quo in auspiciis anni 1792. novum Magistratum academicum civibus Georgiae Augustae publice commendavit, cui inest *Judiciorum de Universitatibus litterariis recognitio*. In qua quidem Prolosione de his illiberalium, invidorum et aemulorum studiis irisque, quibus non raro insurgunt et enecant, omnia ita vere, recte, accurate omninoque egregie, quemadmodum solet, sine ira et studio disputata sunt, ut difficile profecto sit, temperare sibi a nonnullis certe eorum excerptis. Judicent statuantque ipsi, quibus unum opus intactae *Palladis arces* perpetuis dictis oppugnare, indeque decerptam fronti praeponere olivam. „At enim, inquit idem acutus et gravis, rerum usu et experientia instructus, Vir, minus ingenii, doctrinae et operae postulat, anicularum instar sedere, super rebus parum exploratis multa effutire ac nugari, fabellas illiberales illiberalibus commentis onerare, et non cenforis, sed modo scurrae modo quadruplatoris persona sumpta, calumniari ac conviciari.“ Profecto quae premant rerum summam et singulas varias partes incommoda, ea cordati bonique sentiunt et ipsi; attamen haec plerumque ita comparata esse reperientur, ut mala non pertingant nisi ad eos, qui bonis recte uti nec norint nec velint. Satius et salutaris praeterea, opinamur, sit, bene vel mediocriter tamen constituta retinere eademque augere provehereque, quam projecta lapsaque aut temere initis consiliis nec diligenter curioseque ante subductis rationibus emendata scilicet restituere.

Ipsi caeterum narrationi nostrae supra traditae de *FRIEDERICI Sapientis* olim consilio et studio dedicandae litterarum Universitatis Vitebergensis tempestivum fuerit et cum re conjunctum hoc loco subicere, eodem hoc beneficio amplissimi Regni Sui cives hoc ipso anno mactare beareque placuisse Augustissimo Rosorum Imperatori et Autocratori, *ALEXANDRO I.*, tot tantisque editis vere principalibus virtutibus Splendidissimo, *Dorpatensi* erecta constitutaque Universitate, quam jam antehac saeculo decimo septimo immortalis memoriae Sueciae Rex, *GUSTAVUS ADOLPHUS*, qui factis peperit sibi non intermorituram gloriam, in eadem sede et domicilio collocaverat. Nobis vero divinorum Horum Principum mentionem facientibus succurrunt illa *Plinii*: „Praecipere qualis esse debeat princeps, pulcrum quidem, sed onerosum, ac prope superbum est: laudare vero optimum principem, ac per hoc posteris, velut e specula, lumen quod sequantur, ostendere, idem utilitatis habet, arrogantiae nihil.“

(f) Suffecerit nobis, aliqua et quidem nuperiora horum doctissimorum Virorum scripta laudare. Itaque principe loco, etsi paullo antiquioris aetatis, recte nominandus *Michaelis*, cujus perquam notus insignisque est liber inscriptus:

tus: „Raifonnement über die protestantischen Universitäten“; deinde *Hassencampius* commemorabilis; ill. *Meiners*, V. Cl.: „Ueber die Verfassung und Verwaltung deutscher Universitäten“, Vol. I. II. 1802. nec non Ejusdem „Geschichte der Entstehung und Entwicklung der hohen Schulen unsers Erdtheils.“ I. B. 1802.; egregius *Hoffbauer*, „Ueber die Perioden der Erziehung, u. s. w.“, Lips. 1800; et Auctor anonymus „Ueber die höhere Cultur“; alii demum nonnulli; qui Auctores simul cum judicii recti libertate, quae sane ne umquam eripiat nobis magnopere providendum est, publice etiam monuerunt de iis, quae et emendanda sint et emendari possint. Tractavit idem caput nuperime etiam, an liberaliter satis vix decreverim, *D. I. B. Erhard* „Ueber die Einrichtung und den Zweck der höheren Lehranstalten.“ Berl. 1802. Digna vel omnino, quae adhuc videantur: „Ueber die Universitäten“ 1786. sine loco, et commentata in „Jahrbücher der Preuss. Monarchie“ 1798. Octbr. pag. 136. sqq. tandem *D. Wachleri* „Aphorismen über die Universitäten“ Marb. 1802. De re scholastica autem *de Massow* in „*Gedike Annalen*“ et *de Zedlitz* in „Berl. Monatschr.“ Jahrg. 1787.

- (g) Vehementer profecto laetandum, et cum universe litteris, tum proprie Universitati Vitebergensi gratulandum, de hac excellentissimi *Grohmanni* opera, quam Annalibus ejus Academiae diligentissime accuratissimeque scribendis impendit. Contigit enim nobilissimae huic officinae litterariae, ut eum nancisceretur rerum suarum á principio tradendarum Auctorem, qui ab omnibus comparatis copiis et praesidiis esset quam paratissimus, et Scientiarum vicissitudines egregie persecutus. Nos illius Viri industriae et diligentiae plurima in hac causa debere, ingenue profes si sumus. — De lautissimae Bibliothecae *Ponikauanae* copiis ac cimeliis aliqua hic adferre, et de liberalissimo animo studioque illustri viri, quo ista Universitati Vitebergensi legavit et tradenda augendaque eadem curavit, exponere, tempore prohibemur.
- (h) videas *I. C. A. Grohmanni* „Annalen der Universität zu Wittenberg.“ 1801. 8. Th. I. pag. 6.
- (i) confer sis de hoc suscepto Electoris itinere, *Georgii Spalatini* „Vitam Friedrichi Sapientis,“ reperiundam in „Sammlung vermischter Nachrichten zur sächsischen Geschichte“, B. V. Chemnitz, 1770. 8. ad quam provocat *Grohmannus* „Annal.“ Th. I. p. 2.
- (k) *Grohmann*. l. c. pag. 2. not. ***.
- (l) Exstant illa apud celeb. *Grohmannum* l. c. p. 3. 4. hausta, quod ipse addidit, ex Mscpto Bibliothecae *Ponikauanae*.
- (m) Ex „*Gothae diplomaticae*“ Part. V. pag. 251. in *Annalium* suorum pp. 4. 5. transtulit *Grohmannus*.
- (n) „Annal.“ *Grohmann*. l. c. pag. 7.

- (o) De his Duumviris vide- sis, quae tradita sunt, quamvis pauca, á Jöchero in „Allgem. gel. Lexic.“ P. III. p. 1665. art. *Pollich*, et p. 1596 seq. art. *Simon Pistoris*. Deinde autem ea vel maxime, quae diligentissime et litteratissime exposita sunt ab ill. *Henslero* in clasico libro, „Geschichte der Luftseuche, die zu Ende des XV. Jahrhunderts in Europa ausbrach.“ B. I. §. 6. pag. 46 — 49.
- (p) Factum id á *Fracastori* in nitido suo carmine: *de Syphilitide seu morbo gallico*, ineunte saeculo decimo sexto.
- (q) Scripta egregii hujus Viri in hoc argumento excutiendo versata occupataque, et tanta limatissimae eruditionis copia ac doctrinae accuratissimae varietate referta, ad quae remittimus, eademque magnopere commendamus, sunt: „Geschichte der Luftseuche, die zu Ende des XV. Jahrhunderts in Europa ausbrach.“ B. I. II. Hamburg. 1789. 8.; deinde quoque, „Ueber den westindischen Ursprung der Luftseuche.“ Hamb. 1789. 8.; tum liber, qui eruditissime dirimatur mala, quorum cognitio cum illa lue utilissime conjungenda est, inscriptus: „Vom abendländischen Ausfatze im Mittelalter, u. s. w.“ Hamb. 1790. 8.
- (r) Laudabimus quidem brevitatis causa nunc modo excellentissimi celeberrimique Viri „*Aphrodisiacum*“ et „*Scriptorr. de morbo gall.*“ Jen. 1793. 8.; tum „*Antiquitt. morbor.*“ Vratisl. 1774.; Tract. „*de Scorra pestil. cet.*“ Jen. 1787. et tandem „*Spicil. scriptt. de morbo gall.*“ ibid. 1799 - 800.
- (s) Hujus quidem: „*Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneikunde*“ IV. Tom. Halae, 1792 — 99. 8. cujus nuper editio auctior prodire coepit; deinde, „*Beiträge zur Geschichte der Medicin.*“ St. III. 8., ex quibus huc in primis pertinent: St. I. 8. „*Nachtrag zu Henslers Werk vom Ausfatze*“, St. III, 2. „*Ueber den muthmaßlichen Ursprung der Luftseuche aus dem südwestlichen Afrika.*“ — De *Suediauro* addenda, quae reperiuntur in „*Samml. für prakt. Aerzte*“ B. XIII. S. 161.
- (t) Faciem variam et pedissequas morbi fatalis turpisque, inter alios, exacte ad naturae exemplar delineasse censendus *H. D. Gaubius*, naturae minister, masculo illo, etsi difficili, recte observandi studio, veteribus tantopere exculto, á quo cum inter initia deducta et deinceps aucta est Medicina, tum hodieque incrementa capere ac perfici debet, ita instructus subactusque, ut fallamur profecto, nisi in ejus exquisita diligentia consignatis, digestis ordinatisque morborum historiis sua constet *Hippocrati* auctoritas, *Galeno* fides, *Naturae* virtus et ordo.
- Tum

Tum vero originem, aut prima vestigia, progressum, et formas variosque modos et cognationem, aut diversitatem: tetrae luis ab aliis humanitatis pestibus, ex antiquitatis tabulariis acri ac subtili iudicio et studio non fatigando, quantum licet, eruisse et produxisse in primis existumandi sunt ante commemorati summa cum laude Viri, *Henslerus*, *Grunerus*, *Sprengelius*, et, quos hi excitant, naturae verique non sordidi Auctores. — Quam caeterum Scholio proxime superiori diximus et excitavimus, *Sprengelii* Historia Medicinae pragmatica hunc locum in primis complexa est P. III. p. 75 - 88. — Addamus etiam per occasionem, in hoc argumento jam versantes, nuper prodiisse Parisiis, „*Traité pratique des maladies graves qui règnent dans les contrées situées sous la Zone torride*, — par *Pierre Campet*, Médecin ancien, Chirurgien en chef à Cayenne etc. 1802.“ quo referat, praeter Leporam Arabum et Elephantiasin, Cayennae adhuc aliud quoddam Leprae genus occurrere, quod idem Auctor Leprae *tuberculosa*e nomine distinguat, et *Pians simples* contendat, non esse nisi variolas hominum nigrorum, ac falso easdem ab auctoribus venereas habitas esse; ut ea taceamus, quae *Chisholm*, Anglus, de *Yaws and Leprosy* tradat, quas acido nitri et Muriate of Potash tractasse se affirmet, in „*An Essay on the malignant Pestilential Fever introduced into the West Indian Islands from Boullam on the Coast of Guinea as it appeared in 1793, 94, 95, 96.*“ Vol. I. 8. 1801.

(u) Diversitatem sententiarum inter se disidentium de singulis nonnullis doctrinarum variarum locis doctorum hominum haud repudiandam aspernandamque aut reprehendendam omnino, adstipulantibus faventibusque quidem intelligentissimis et optimis quibusque viris, ita arbitramur, ut eam potius permittendam concedendamque, et vero vehementer etiam laudandam, putemus, quippe quae proficiscatur ab ingeniorum multum diversa indole et natura et ab eorundem varietate ducatur, atque á saluberrime relinquenda liberaliterque concedenda judicandi sentiendique libertate nascatur, neque scientiarum efflorescentium auctibus incrementisque provehendis obesce, immo prodesse valde et multas magnasque utilitates afferre eadem censenda sit. Ingeniis enim eo modo agitandis, velut fermento quodam chemico materies corporum motu aliquo intestino, nondum satis explorato á naturae scrutatoribus, cietur, mutatur, et coalescens denuo novas induit formas, ita existit etiam invicem quaerendo et in utramque partem sobrie casteque disputando vero nova interdum quaedam, nondum visa, rerum jactatarum species, quae ad rectius exploratiusque cognoscendum et intelligendum saepe muniat viam. Qui enim, ut hoc unius Philosophiae, utpote disciplinae nostrae rationem propius attingentis, exemplo nunc utamur, factum esset, nisi ad modestam, et haud temerariam futilemque, eandemque á doctrina accurata fultam tempestiveque adhibitam

σκέψιν (non quidem ἀκαταληψίαν) et ἀμφιλαφίαν quandam, quae profecto pervicacia opinionum et dogmatum placitorumque ex magistrorum institutione et disciplina traditisque eorum praeceptis, sententiis argumentisque, ad persuadendum saepe parum valentibus, haustorum et perceptorum strenua defensione et mordaci propugnatione multo utilior salubriorque testibus scientiarum fatis fuit, nisi igitur ad eam Sceptsin et ad quaerendas disceptandasque mutua invicem opera data rerum naturas docti homines φιλοσοφῶντες omni aetate se contulissent, qui vero et unde factum esset et exstitisset alias, ut hi ingeniorum et doctrinae, quos admiramur, fructus Philosophiae latifundiis contigissent, et tanta tamque laeta in his amplissimis intelligentiae humanae spatiis seges effloruisset mesisque opima percepta fuisset? Quod si profecto acutissimi Kantii perspicacis ingenii et amplae doctrinae vis ac ubertas nihil aliud haberet, quo scientiis his profuisset, at habet praeter haec certe plura, quam ut eadem aliis fere nonnullis subinde quietis et tranquillo otio deditis disciplinarum illarum magistris facile obrepentem soporem torporemque et veterum Philosophis quibusdam dogmaticum excusisset, tum hinc inde apparentes hiatus, lacunas, incuria labantes ruinamque minantes doctrinarum et propere conditorum vulgo systematum, si Dis placet, Philosophiae locos, parumque firma cognoscendarum rerum principum jacta fundamenta, eaque, a quibus omnis intelligentiae ducuntur initia, haecenus haud satis sibi fere constantia, designasset, ingeniaque philosophantium acuisset cievissetque, magna certe vel ea sola de causa illi habenda gratia et valde aestimanda esset illustris Viri opera, sic ut in hoc nimirum maxima illius Emendatoris cerneretur laus et gloria haud vulgaris. An vero opinabile esse videatur, sine his Kantianae disciplinae et conversionis, dicere quidem ita liceat, incitamentis, nos habituros aliorum plures eosque egregios admodum limatissimosque labores, interque hos excellentis illius Viri, qui primum summa persona Aenesidemii, deinde ea posita ipse prodiit suo nomine, G. E. Schulzii, antehac in Vitebergensi, nunc in Julia Carolina litterarum Universitate Philosophiam profitentis, inter principes doctissimorum acutissimorumque nostrae aetatis de Philosophia tractantium virorum rectissime habendi, operae et subtilissimorum φιλοσοφῶντων usuram? An tot aliorum illustrium et clarissimorum Virorum, quorum nomine audito asurgendum sit, non titulo et honore pronuntiato, Platneri, Herderi, Buhlii, Bouterweckii, Federi, Flattii, Reinholdi, Reimari, Sellii, Schwabii, Eberhardi, Tiedemanni, Frieder. Jacobi, Bendavidii, Wittii, Dietzii, quos omnes honoris causa nominamus doctissimos et praestantissimos homines, fruituros nos scriptis, quibus illi egregie excolendis promovendisque philosophicarum doctrinarum incrementis earundemque constituendis augendisque copiis diligenter inservierunt, facile ad credendum esse existumaverimus? Loquitur itaque et vere persuadendo efficit omnis historia

lit.

litterarum, et Philosophiae seorsum, permagnas esse utilitates, quas habeat afferatque intelligentior castiorque σκέψις, (notum et illud Ἐπιχαρμῆιον: νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπισεῖν, ἀρδεα ταῦτα τῶν φρενῶν.), sententiarum deinde disfidium á veri quaerendi investigandique studio et amore profectum, tractum sensuque hoc honestissimo animatum. Confirmat idem ipse cujusque animi bene constituti et á natura informati idemque recti honestique, quod fas est, finibus circumscriptus sensus, in quo praecipua ingenii humani liberalioris virtus lausque egregia inesse reperitur. Atque si tandem auctoritate res esset conficienda, quoniam de ea dicere coepimus, habemus profecto gravissimos luculentissimosque auctores, *Megalandrum* ejusque comitem et adiutorem egregium, *Philippum*, quorum immortalium virorum adhibita, ubi necesse esset, etiam sapienter humaniterque contendendo, opera agendique ratio haud parum in disceptando versata occupataque, haec eo confirmatiora exempli gravitate efficere putari debet. Cum his tamen omnibus nihilo habet secius universa haec in diversas partes eundi disceptandique ratio suum etiam quendam, quo recte contineatur, ut diximus, modum, suas quoque multas magnasque cautiones, quas in eadem rectissime commendanda diligentissime et accurate tradere ac inculcare simul oportet, in omni Philosophiae litterarumque orbe, doctrinae suae alumnis exploratae intelligentiae usuque subactos scientiarum magistros. Aptum est utcumque et huic illud *Horatii*: „Vis consilii expers mole ruit sua: vim temperatam Dî quoque provehunt in majus;“ et quod est apud *Claudianum*: „Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit.“ Itaque hoc loco nec tam rem causamque universam in vero mutua et amoebaea opera quaerendo occupatam contententium inter se masculine acriterque Duumvirorum illorum Medicorum ejus aetatis, *Pollichii* et *Pistorii*, de nobiliori et capitaliori medicae doctrinae argumento, cujus explicatio ratio ad artis fines proferendos valeret, reprehendendam aut accusandam putamus, quam potius conditionem modumque, quo haec gesta sit ab iisdem, causasque et antecessiones, á quibus profecta sit haec paullo vehementior disputatio, finem tandem et exitum, quem illa compellationum altercationumque vis et intemperantia fere habuisset et quo eadem evasisset, nisi aliud intercessisset seseque interposuisset majus aliquod arbitrium et moderamen sapientissimum, haec vero tandem censura aliqua notanda esse recte existimamus. Excursus autem hunc, etsi paullo longiorem, cui ipsum saeculum et temporum disciplina controversiarumque nostra aetate agitarum ratio occasionem dedisse videri debeant, non tamen vel sic á re alienum omnino judicabunt aequi humanitatisque studiosi arbitri et lectores.

(v) Nonnullos *eristicorum* illorum libellorum, quibus inter se invicem contenderunt *Pollichius* et *Pistorius*, vel nominasse tamen juvet. 1) „Positiones de malo Franco. Lips. 1498.“ Auctor fuit *Pistorius*; excitant eas *Astruc*, *Hallerus*, *Kallius*. 2) „*Defensio Mellerstadii*.“ Haec etsi non amplius reperiatur, vere tamen eandem scriptam fuisse, *Luifini* auctoritate confirmavit ill. *Henslerus* l. c. paulo inferius. 3) „Declaratio defensiva cujusdam positionis de Malo Franco nuper per Sym. *Pistoris* disputatae. 1500. 4.“ Affertur ab *Astruc*, *Hallero*, *Kallio*. 4) *Pollichii* denuo: „Responsio in superadditos errores Sim. *Pistorii* de Malo Francico. Lips. ap. Marc. Brandt. 1501. 4.“ Habent *Astruc*, *Hallerus*. 5) Excepit eam *Pistorii* libellus: „Confutatio conflatorum circa positionem quandam extraneam et puerilem D. Mart. *Mellerstadt* de Malo Franco nuper ventilatam in Gymnasio Lips. 1501. 4.“ Laudant *Astruc*, *Hallerus*, *Kallius*. 6) Quem insecuta est tandem: „*M. Mellerstadii* Responsio ad confutationem conflatorum circa etc.“ Habent *Hallerus*, *Kallius*. Quaedam adhuc alia praeter haec reperiatis apud *Astruc* „de lue venerea, Paris. 1740.“ et *Hallerum* „*Biblioth. med. pract. V. I. p. 481. 82.*“ denique apud *Henslerum* „*Gesch. der Luftf. Band I. S. 47. 48. 49. not. 17.*“. Locis superioribus apud *Sprengelium* Scholio s) excitatis addi adhuc merentur, quae ab Eodem praeclare disputata sunt in laudata classica certe „*pragmat. Gesch. der Arzneik. Th. II. pag. 562 — 577. edit. primae,*“ demum et *Perenotti* „*Ueber die Luftseuche. p. 170. sq. 8. Lips. 1791.*“ Operae pretium esset et multivariae magnaeque utilitatis, ex ordine illorum virorum, qui in hoc historiae litterariae medicae capitali loco, qualis is nimirum esse habendus, qui de initiis primisque vestigiis atrocis luis ad Europam delatae et celeriter satis per hujus disscitas terras diditae ingentique furore gasfantis tractat, exponendo declarandoque elaborarunt operamque collocarunt, praeter principes illos, quos saepe honorifice nominavimus, alios nonnullos adhuc producere et ad cognoscendum proponere. Rem enim omnem maximopere dignam esse, quae curatius excutitur, cum eadem effecta sit admodum insignis Artis salutaris illa ipsa temporis epocha mutatio et memorabilis aliqua fere conversio, id quidem verissime disputatum ac expositum est ab *Hallero*, *Henslero* et *Sprengelio*; *Girtannerum* vero, haud satis locupletem auctorem, afferre vix ausim. Sed ea praetermittere nunc necesse est. Fructus caeterum luculentos amplissimosque Historiae litterarum cum universae, tum proprie sic dictae Litteraturae copiarumque litterariarum cujuslibet scientiae, hoc quoque exemplo abunde declarandos, illi tantum ignorare videantur, qui, ut illustris egregiusque *Schütz* in Admonitione novissimae tabulae Praelectionum in Universitate Jenensi per hanc hiemem habendarum praeposita praeclare, admodum, quod semper solet, ait, non majus quiddam esse in studiis cogitent, quam ut cibriis congerendis inserviant. Ac praesto tamen sunt et in illustri posita monumento exem-

exempla complurium nostrae etiam aetatis, ut de superioribus temporibus nihil dicamus, principum et excellentium virorum, qui et in hoc universo doctrinae genere, quam longe pateat illud, et singularum ejus partium finibus duces existumandi et honorificentissime merito nominandi sunt: illustres, *Schützius*, *Meuselius*, *Platnerus*, *Eichhornius*, *Beckius*, *Lipsiensis*, *Eichstaedtius*, *Hermannus*, *Adelungius*, *Eschenburgius*, *Reusius*, *Eyringius*, *Goettingenses* ambo, *Eckius*, *Lipficus*, *Oberlinus*, *Argentoratenfis*, et Venerabilis *Saxius*, ac *Harlesius*, *Erlangenfis*, *Brunfius*, *Helmstadiensis*, *Erschius*, *Cordeffius* denique, *Chiloniensis*, et *la Harpe*, *Francogallus*. Inter medicos autem Litteratores egregie exstare et eminere in primis censendi: *Baldingerus*, *Weigelius*, *Noster*, *Platnerus*, *Blumenbachius*, *Metzgerus*, h. *Ackermannus*, *Altorfinus*, *Kühnius* ac *Weigelius*, *Lipsienses*, doctissimi omnes, ornatissimi et de re litteraria meritissimi Viri; et qui tandem etiam hic merito commemorandus est, cum utilissimas ad delectos historiae litterariae et antiquitatis medicae locos contulisse existumandus sit symbolas, elegantissime doctus et omnium deliciarum, quibus Musae Gratiaeque suis addictos choris dignari beareque solent, fructum percipiens, harum in lucis sacris, reliquorum nobilissimorum hominum καλοκαγαθῶν, quos Athenae Vinarienses, Ipso Principe Saecula aurea litteris condente, —

Ne quis sit lucus, quo se plus jactet Apollo;

οὐδὲ τις ἄλλη Γαῖάων τοσσόνδε θεῶν πεφιλήσεται ἄλλῳ —

iisdem sacris operantes continent, splendidi confessus corona cinctus, amabilissimus et venerab. *Böttigerus*.

(x) Cum illa exigendum non amplius quidem lustrum agenda sint Universitatis Francofurtanae saecularia sacra, praecipere jam datum credimus voluptatem percipiendam ex lautissimis spectatae, politissimae amplissimaeque doctrinae copiis a Sidere illius Academiae, *Joanne Gottl. Schneidero*, tunc nimirum denuo explicandis.

(y) Tradunt *Astruc* l. c. pag. 587. *Henslerus* „Gesch. der Luftfeuche.“ pag. 46. §. 6. qui etiam eundem usque ad excessum doctrinas in illa Universitate publice professum esse scripsit. Accedit auctoritas *Jöcheri* in „Lexico“ suo, praeter haec narrantis, *Pollichium* primum Theologiae Doctorem in recens fundata Universitate creatum, eundemque Rectorem semestri spatio supra quadringentos disciplinae academicae alumnos in horum tabulas retulisse.

(z) Inscriptus is est: „*Moehsen's Beschreibung einer Berlin. Medaillen-Samml. u. f. w.*“ Berl. und Leipz. 1781. gr. 4. legunturque allata Part. II. p. 366.; quibus utiliter in primis addant, quibus placeat, ejusdem Auctoris, „*Beiträge zur Gesch. der Wissensch. u. f. w.*“ p. 365 - 366.

(aa) Univerſe profecto de his talibus tamque inſignibus ad omnem excellentiam laudemque viris aptiſſime commodiſſimeque valere poſſit, quo á plurimis cum ſingulis tum univerſis civitatibus ornentur, elogium illud virtutis et meritorum et immortalium gratiarum denique, quod eſt in Epigrammate *Palladae* „Anthologiae graecae“ No. 106., quod quidem, cum in Vaticano Exemplo valde corruptum et varie á Criticis doctiſſimis tentatum eſſet, litteratiſſimus ſagaciſſimusque Vir, *Frieder. Jacobſius*, Gothanus Profeſſor, in „Animadverſ.“ ſuis Vol. II. P. 3. Lipſ. 1801. medica manu recte felicifſimeque, ut videtur, ſic emendatum reſtituit:

Ἀχρεὰς ἔην· σέο χερσὶ μυρίπνοον ἠνίθ' ἔθηκεας.

Δένδρῳ πτόρθον ἐνείς· σὴν χάριν εἰς σε φέρω.

Wild war mein Stamm, du impfteſt ihm ein den beſſeren Sprößling;

Für die duftende Frucht geb' ich den Dank dir zurück.

In quo eodem Volumine Animadverſionum quoque, liceat addidiſſe, *Metrodori Problemata Arithmetica*, á *Kriesſio*, V. Cl., Mathematicum et Phyſices Prof. Gothano, ita ſoluta et explanata reperias, ut is Vir, et *Reimerus*, Profeſſor Kilonienſis, hic quidem in ſua *hiſtoria problematis de Cubi duplicatione*, de Anthologiae problematibus mathematicis egregie meruiſſe exiſtumandi omnino ſint.

De D. Joanne *Staupitio* praecipue autem nunc quidem commendabimus, quae tradidit de hoc valde egregio et praeclaro aetatis ſuae viro *Jöcherus* in „Lexico“ Tom. IV. p. 789. Artic. hoc, tum Ven. *Planckius*, Göttingenſium V. Cl., in „Geſchichte der Entſtehung — unſers proteſt. Lehrbegriffs u. ſ. w.“ Vol. I. p. 45-54., in poſtrema in primis quoque pagina, quod ad confirmanda noſtra ſupra dicta valet, notam 55. ſubjectam.

(bb) De illo jam ſaepe dictum á nobis. Videas tamen et *Planckium* l. c. p. 54. not. 55.; deinde *Jöcherum* l. c. Art. *Pollich*. Eundem *Pollichium* *Mellerſtadium* quoque *Mundini* „Anatomen“, ut quidem aetas tulit, emendatam edidiſſe narrat eximius *Grohmannus* „Annual. der Univerſ. zu Witt.“ P. III. pag. 103. Miſen. 1802. 3.

(cc) Αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ κλέος ὠγύγιον ἔστι, ut *Sophocleo* utamur. Praeter merita plura et fere innumera de multis ſingulis ſcientiarum et doctrinarum partibus dudum ab aliis tradita, expoſita, juvat nunc in his unum commemorare *Käſtneri*, perilluſtris nuper Mathematici, iudicium de *Melanthonis* „Initiis doctrinae phyſicae“ latum, quo ille contendit, *Philippum* in his *Aſtronomiam*, qualis ſua eſſet aetate, melius tradiſſe, quam eadem ſcientia, ut noſtro tempore magis quidem exculta, in permultis libris phyſicis expoſita tamen ſit. Vide „Geſchichte der Mathem. ſeit der Wiederherſt. der Wiſſenſch.“ Vol. II. p.

348.; ne quid de ejus *Compendio Logicae* dicamus brevitate impediti. — In Statutis, quae, reparato restauratoque labefactatae Universitatis Gripsvaldensis statu, medio fere saeculo sexto et decimo, sancita confirmataque sunt, Principis tunc Ducis *Philippi I.* voluntate omnino edictum fuisse, ut Academiae hujus Doctores et Magistri *Melanthonianos* libros in dialecticis, physicis, rhetoricis, grammaticis, cet. commentarentur iisque ducibus in Recitationibus suis ob singularem eorum praestantiam uterentur, cum voluptate á nobis olim lectum recordamur. — Et talibus tantisque propositis exemplis, dubitet adhuc quisquam, virtutem extendere factis? Profecto vel nunc multus meritis vacat locus. — Conferri etiam velimus, quae insunt V. Tom. „*Declam. Melancht.*“ p. 387.

(dd) Confer sis nostram supra dictam Commentationem.

(ee) Quantum et *Salomon Alberti*, et *Conradus Victor. Schneiderus*, et *Abrahamus Vaterus*, is quidem in primis, ad excolendam provehendamque Anatomen et cognoscendam corporis Fabricam contulerint, peritiores fugere nequit. Postremum, *Ruysehii* discipulum fuisse, et, iudice *Heistero*, ipsum suum magistrum in arte injiciendi saepe adeo superasse, *Museum* quoque *anatomicum* instructissimum comparasse, quod deinde cum *Museo anatomico Augusteo*, alteram repetitam *Ruysehii* ipsius Praeparatorum Collectionem continente, Universitati Vitebergensi ceserit, ea vero nota utique esse debent. Patris autem hujus viri, *Christiani Vateri*, luculenta etiam in physicas, physiologicas, pathologicas, practicas denique doctrinas exstare merita, unum omnium intelligentiorum consentiens iudicium confirmat. Sed nobis quidem contractius dicendum et ad finem contendendum; itaque nec de his amplius, nec de *Bergeris*, *Senertis*, *Kunkelio*, *Stenzelio*, *Aug. Buchnero*, aut de famoso etiam, at infelici, *Jord. Bruno*, *Nolano*, qui et Vitebergae docuit, aliis demum, quidquam addere vacat.

(ff) *Weidlerum* et docendo et scribendo et observando Mathematicis Disciplinis, Astronomiae praecipue, multum profuisse, in propatulo est. Loquantur ejus „*Historia Astronomiae*“, quam valde utilem fuisse *Kaefnero*, τῷ πόνῳ, constat, „*Bibliographia astronomica*“, tum „*Institutiones Matheseos*“. — *Jo. Matth. Hafius*, auctoribus *Kaefnero* in „*Anfangsgr. der angew. Mathematik*, Th. 2.“ et *Büschingio*, de Mappis geographicis ad leges mathematicas historicasque emendandis in Germania primus immortaliter meritus est.

(gg) Qui memorabilis et plane egregius ac inter principes Germaniae Philosophos olim habendus, profecto perspicacissimi ingenii vere philosophici Vir, disciplinae philosophicae *Leibnitio-Wolfianae* Auctor in Universitate Vitebergensi exstitit, mul-

tamque sibi ea aetate iudicii sui ingenui libertate contraxit simultatum offensionem. Docuerat antea idem insignis excellensque Vir in nostra quoque hac Academia, et parum abfuisse à locuplete Auctore traditum saepenumero accepimus, ut idem ex Vitebergensi Noster denuo fieret. At contigit deinde celebri tum recens conditae Universitati Georgiae Augustae, ut haec in auspiciis id sibi vindicaret rerum suarum eximium decus ac ornamentum perpetuum, quod in eadem funderet claras foecundi pectoris, ut factum constat, artes.

(hh et ii) Fas sit his quidem commemorandis Duumviris, repetendae etiam memoriae et placandis Manibus eorum, bene de nostra Academia meritorum, utcumque consuluisse. Igitur *Andreas Mayerus*, praeclari excellentisque ingenii Vir, Augusta Vindelicorum oriundus, Adjunctus Ordinis Philosophici in Universitate Vitebergensi primum docuit; deinde a. 1740. huc arcesitus Mathematica et Physicam usque ad a. 1783. finem fere publice professus est, inclaruitque cum scriptis ingenii illius vim atque vigorem et copiam doctrinae prodentibus, tum operibus architectonicis hodie exstantibus.

Vitam illius scripsit post obitum, *Röhlius*, Mathem. et Astronom. Professor, ore scriptisque celebr. Quorum Virorum Bigae, nos quidem in mathematicis physicisque doctrinis, ut *Segnero* et *Karstenio*, multa debere, grati simul profiteamur.

Jo. Ern. Schubertus, in Vitebergensi Academia Ordinis philosophici Adjunctus aut Adfessor, deinde ad Academiam Juliam Carolinam Ord. Theol. Professor vocatus, Abbas ibi Coenobii ad lapidem divi Michaëlis appellati, inde a. 1764. in hanc Gripsvaldensem Universitatem Theologiae Professor arcesitus, magna cum laude docuit tradiditque auditorum frequentiae et theologicas et philosophicas disciplinas; scriptis numerosis nominis famam adeptus in utroque doctrinarum genere; idem multum disertus et eloquentia, etiam populari, plurimum valens; honoribus deinde auctus ornatusque; vivens acceptus dilectusque, post excessum luctuosum communi dolore valde desideratus.

(kk et ll) Prior horum nominatorum virorum, *Kohlshütterus*, V. C., cum adhuc Jurisprudentiae civilis disciplinas in Universitate Vitebergensi profiteretur, primum in iis tradendis aptiori magisque ad Systematis formulam et praecepta philosophica diligentius instituta et exacta ratione ac methodo ibidem usus fuisse laudatur à Consultissimo *Zachariae*, V. C., in *Grohmanni* „Annal.“ P. III. pag. 127.

Alterius vero Viri, *E. M. Chladenii*, ejusque fratris, *Joh. Mart. Chladenii*, Lipsicam deinde, Erlangensem denique, Academias exornantis, doctrina, scripta, merita brevitatis causa nunc praetereunda à nobis sunt, quae exposita laudata-

dataque jam reperias ab *Adelungio* in „Auctar. Lexici Jöcher.“ Vo. II., et á *Meuselio* in „Gelehrt. Teutschl.“, denique á *Weidlich*. Prohibet eadem res autem, ne quid de *Just. Georg. Chladenio*, duorum priorum itidem fratre doctissimo, dicamus, aut de *Casp. Zieglero*, aliisque.

(mm et nn) Neque de nobilissimis egregiaque doctrina rerum mathematicarum et physicarum valde abundantibus olim Viris, *Titio*, *Bärmanno* et *Zeihero*, eam ob causam hic aliqua dicenda sunt; quippe de eorum excellentia ita constat, ut supervacua sit nostra qualiscunque, in ea brevitatis necessitate, collocanda opera. Cfr. sis supra Schol. c.

(oo) Qui quidem Vir S. Venerab. praeter haec aliis multis magnisque admodum meritis de re litteraria ac sacra illustris, eo tempore, cum adhuc Universitatem Vitebergensem scientiarum doctrinas in eadem profesus egregie ornaret, Auctor etiam fuit liberalioris, melioris magisque ad fructum valentis Philosophiae tradendae; quod Idem cum scriptis de hoc disciplinae genere Libris, tum Recitationibus suis praestitit, in quo certe, ut in compluribus aliis, principatus Hujus Viri esse recte existumandus est. Videas celeb. *Grohmanni* „Annalen“ P. III. p. 108. sqq.

(pp) Suffecerit nobis de hoc excellentissimo Chemico et insigni Medicarum Scientiarum doctrina instructissimo Viro, *Dresdam* jamdiu evocato, inter plura alia, afferre quidem *Macquerii* „Lexicon chemicum“ ab Eodem iterum auctum et lautissimis accessionum copiis locupletatum.

(qq) Excellentissimum Philosophum, *Gottl. Ernest. Schulzium*, antehac Vitebergensem, nunc Helmstadiensem, superius jam Scholio u.) debita honoris professione diximus. Cujus librum, „Kritik der theoretischen Philosophie“ Vol. I. II. Hamb. 1801. subtilis accurataeque doctrinae acumine elaboratum, non legendum, sed diligenti omnino meditatione excutiendum, nemo profecto in his rebus paullo versatior sine magna Illi gratia habenda usque é manibus dimiserit. A reliquis abstinere necesse est.

(rr) Multis iisque de insignibus Philosophiae locis egregiae eruditionis copia tractantibus libris clarissimus Vir, nuper é Vitebergensi ad Francofurtensem evocatus litterarum Universitatem.

(ss) *Joann. Jac. Ebertus*, et mathematicis, et philosophicis, tum aliis multis, á doctrinae et dictionis elegantia singulis oppido commendandis, Scriptis tersissimis, in his etiam recte popularibus, clarissimus eximiusque Vir.

(tt)

(tt) Cum annis, tum meritis amplissimis gravis, atque doctrinae multivariae accurataeque, tum vero excellentissimarum animi virtutum, copiis praefidiisque admodum venerabilis Senex; cuius laudem meritisimam nunc uno elogio ita comprehendamus, ut Eum *ἰσορριώτατον* nemine non adsentiente profecto verissime dicamus. Scripta Illius numerosa, eademque plurima historica, ne memorabimus quidem, ut in vulgus partim notissima omniumque fere manibus ob praestantiam et utilitatem communem fere trita.

(uu) Qui si vel uno munere „Lexici in N. T.“ T. I. II. Lips. 1800, aut altero „Lexici in Interpr. graec. V. T. Spicileg. post Bielium“ Lips. 1784. civitatem litterariam beasset, magno utique eruditionis virtutisque encomio Idem macandus certe esset. Jam vero, praeter haec, alia adhuc quot et qualia tandem exstant Viri Scripta? Persuadearis facile adiens ill. *Meuselium* in „Gel. Teutschl.“

(vv) In litterarum graecarum latinarumque spatiis et pluribus aliis humanitatis partibus ac catae diligentisque criseos finibus is, nostra quidem sententia, peregrinari videatur, qui excellentis hujus Viri illustres ad laudem, quibus de illis optime meruit, exstantes labores non eo, quo digni omnino sunt, loco collocandos magnique valde habendos esse duxerit.

(xx) Quae ab hoc Consultissimo Viro de disciplinarum Juris tradendarum Methodo in „Annalibus“ *Grohmanni* P. III. p. 123. sqq. proposita et disputata sunt, Ictum Philosophum profecto prodere ac spirare nobis quidem videntur; ut alia praetermittamus.

(yy) Anatomicen universe acerrimo studio secutus et de eadem provehenda egregie meritus, praecipue Artis Ruyschianae in injiciendis replendisque, ad corporis humani fabricam extricandam explicandamque, tenuissimorum et oculorum aciem fugientium implicatorum vasculorum maeandris, aemulus ingeniosissimus felicissimusque; parandi deinde singulari arte ad *Fontanae*, Florentini Physici doctissimi, rationem, systematis vasculosi et nervosi, naturam exacta diligentia referentis ac exprimentis, auctor effectorque. De quibus videas disferentes *D. Titium* in „Wittenberger Wochenblatt“ St. 20. 1793. et *Isenflamm* ac *Rosenmüller*, Viros peritissimos, in „Beyträgen für die Zergliederungskunst“ Vol. I. Sched. I. Lips. 1800., denique „Journal des Luxus und der Moden“ à *Bertuch* et *Kraus*, 1801. Mens. Decembr. quod quidem ad historiam artis universe pertinet. Fidem omnium facit praestatque locupletissimus Auctor *Grohmannus*, V. Cl., l. c. pag. 139. sqq. Cui eruditissimo egregioque Viro singula plura ex allatis à nobis deberi nosque ea ad Auctorem Eundem gratisimos, quod fas est,

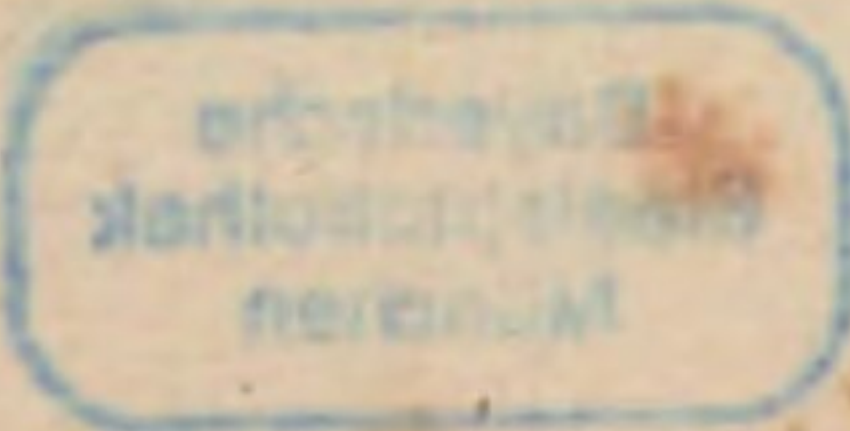
est, referre, iterum simpliciter profiteamur. Quaecumque autem de laudibus nominatorum optime meritorum Virorum utcumque parce et exiliter dicta sint, aut de aliorum praeclara doctrina egregieque praestitis dicenda fuissent, ea singula quidem sic accepta et existumata velimus, ut nec illorum constanti illustrium meritorum famae his commemorandis aliquid vel tantillum accedere posse arbitremur, vel horum amplissimis spectatissimisque decoribus, temporis difficultate pressi, ulla in parte minimum defuisse videri debeamus.

(zz) Miram fere rerum adspectabilium inter se diverse et legibus certis adstrictae non minus conjungendarum varietatem et ordinem esse posse, id quidem ex Arte combinatoria effici et illustrari possit, in quo, recentissimorum Mathematicorum subtilissimis commentatis omisissis, uno *Bernouillio* „de Arte conjectandi“ utamur. Atque eadem de iis pariter, quae in sensum non cadunt, sed mente tantum intelliguntur, quae, ut inquit *Proclus* ad *Euclidem*, ἐκ αἰσθητὰ ἐῖσιν, ἀλλὰ νοητὰ, valere, eaque singula omnia summae Sapientiae arbitratui et moderamini simul subesse, ex notionibus universis hisque non adumbratis, immo severe expressis, recte judicanti ac efficienti dubium esse nequit. Apte ad rem dicta succurrunt ea, quae de Mytho Genii seu Δάιμονος apud antiquiores Graecos ejusque probabili vi nuper disputata sunt à Viro docto in „Neuen Bibliothek der schön. Wissensch.“ B. 66. St. I. Leipz. 1802. qui paullo diversam a *Wielandii* et *Manfio*, VV. Cll., judiciis sententiam proposuit. Haec quidem univérse. Quod autem proprie denique ad singularem nostrum, de quo in libello expositum est, attinet casum, legere juvabit ea, quae praeclare admodum et doctrina ac ingenio vere philosophico hac de re senserint dixerintque *Hallerus* in „Biblioth. Med. pract.“ I. p. 474., deinde ill. *Henslerus* in Praefatione clasfici Libri, „Geschichte der Lustseuche, u. s. w.“, tum clariss. *Sprengelius*, in „pragm. Gesch. der Arzeneik.“ l. c., denique etiam *Renggers*, doctissimus apud Helvetos Vir, „Abh. über den Werth des Studium's alter Aerzte“ pag. 57. in „Haller's Tagebuch der med. Litteratur“ Vol. I. P. 11. —

Postremo quae in haec qualiacumque Monogrammata univérse forte irrepperint nonnulla sphalmata, quorum aliqua, etsi emendata, tamen typothetae incuria relictas, animadvertimus, ut illud p. 18. lin. 16. *Vormiensibus* pro *Wormatiensibus*, aliaque pauciora, ea quidem facilem humanitatis interpretationem habitura esse speramus. — Sed manum de tabula.

est. ... habet ...

(C) ...

9/90
Buchbinder
L. Georg
Markplatz
2011 Bucher

Overkamp, Christian Wilhelm

Litterarum Universitati Wittebergensi sacra secularia tertium redeuntia

Gripeswaldia [1802]

4 H.lit.p. 165

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10679516-8